

11. KALKINMA PLANINA İLİŞKİN RAPORUMUZ

Ekonomide Neo Liberalizmin En Vahşi Hali Ve Siyasette Tek Adam Rejimi Üzerine İnşa Edilen 11. Kalkınma Planı Sermaye Dostu, Emek Ve Emekçi Karşıtı Politikaların Devamı Üzerine İnşa Edilmiştir!

2019 yılını da kapsamına rağmen yılın ilk 7 ayı ortada olmayan, Meclise getirildikten sonra ise birkaç gün içerisinde hızla Genel Kuruldan geçirilen 11. Kalkınma Planı, AKP Hükümetlerinin diğer Kalkınma Planları gibi kamunun tasfiyesi, elde kalan son kamu hizmetlerinin de sermayeye peşkeş çekilmesi, emekçilerden toplanan vergilerden oluşan bütçenin büyük oranda sermayeye kaynak olarak aktarılması, Kamu-özel işbirliği projelerinin daha da yaygınlaştırılması hedeflerine odaklanmıştır.

Kamuoyunda sıkça tartışıldığı üzere, 11. Kalkınma Planının en önemli özelliği açıktan ret edilen ekonomik krizin rakamların diliyle itiraf edilmesidir. 2019-2023 yılları arasında AKP iktidarının kalkınma alanındaki hedeflerini gösteren bu plana yakından bakıldığında esasında ileriye doğru yürüyüşün değil, geriye doğru kaçışın gerçekleştiğini görmekteyiz.

10. Kalkınma Planında “2023 yılı itibariyle GSYH’nın 2 trilyon dolara, kişi başına gelirin 25 bin dolara yükseltilmesi; ihracatın 500 milyar dolara çıkarılması” şeklinde ifade edilen hedefler 11. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda yarı yarıya düşürülmüştür.

11. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda 2023 yılı için; GSYH 1 trilyon 80 milyar dolar, kişi başına GSYH 12 bin 484 dolar, ihracat ise 226,6 milyar dolar olarak revize edilmiştir. Hakeza 10. Kalkınma Planı’nda %5’lik işsizlik oranı hedefleyen iktidar, 11. Kalkınma Planı’nda bu hedefini neredeyse 2 katına çıkartarak %9,9 yapmıştır.

Hedeflerde belirgin düşüşe rağmen 10. Kalkınma Planında egemen olan zihniyet aynen korunmakta, emek karşıtı politikalar ağırlaştırılarak devam ettirilmektedir.

11. Kalkınma Planındaki yarı yarıya düşen hedefler ile bu planın Meclisten geçmesinden sonra, 11 Ağustos 2019 tarihinde Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, "Türkiye'yi yeni ve çok daha büyük bir şahlanış dönemine taşımanın arifesindeyiz" şeklinde bir değerlendirme yapmıştır. Oysa 11. Kalkınma Planındaki hedeflere bakıldığında dahi bir şahlanış değil atın Cumhurbaşkanı bir kez daha yere düşüreceği görülmektedir!

Raporda dünyadaki kimi ekonomik ve siyasal gelişmelerin liberal bir bakış açısıyla da olsa kısmen ve daha objektif denilebilecek düzeyde değerlendirilirken, sıra ülkemize gelince adeta gözler birden körelmekte ve gerçekliği ters yüz eden tespitler ardı sıra dizilmektedir.

11. Kalkınma Planı siyasi, ekonomik, kültürel bir bütünlük içermediği gibi ruhsuz, rakamlara, neo liberal ekonomik verilere ve hedeflere indirgenmiş kalkınmacı bir anlayışla bezenmiş klasik AKP planlarından, hatta daha da gerisine düşmekten öteye gidememektedir

11. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın bütünlüğüne bakıldığında ekonomik krize karşı şu anda uygulanmakta olan günü birlik önlemlerin ve faturanın emekçilere, geniş halk kesimlerine kesilmesinin beş yıla yayılarak devam edeceği anlaşılmaktadır. Nitekim Merkez Bankası yönetimine yapılan müdahaleler, "ihtiyat akçesi" olarak adlandırılan Merkez Bankası rezervlerinin önemli bir bölümüne el konularak müteahhitlere dağıtılması, ardı arkası kesilmeyen zamlar ve vergi artırımları bunu doğrulamaktadır.

Kamu işçileri ardından kamu emekçilerinin 2020-2021 yılları için yapılan toplu sözleşme görüşmelerinin Hakem Kurulu eliyle hedeflenen ve mevcut enflasyonun bile altındaki oranlarla sonuçlandırılması yaşanan krizin yükünün emekçilere, yoksul halka ödetirileceğini bir kez daha teyit etmiştir.

Güvencesiz ve Esnek Çalışma Temel İstihdam Biçimi Haline Getiriliyor!

11. Kalkınma Planı'nda güvencesiz ve eşitsiz çalışma koşullarına yönelik nasıl tedbirler alınacağına dair tek bir cümle olmayıp ağır ve uzun çalışma saatlerinin kısaltılmasına yönelik de herhangi bir niyet görülmemektedir. Aksine 11. Kalkınma Planı'nda 'esnek çalışma' biçimine methiyeler dizilmekte, çalışma yaşamıyla ilgili tüm başlıklarda sık sık vurgulanmaktadır. 11. Kalkınma Planı'nda "iş gücü piyasasının ihtiyaçlarına yönelik esnek çalışma biçimlerini etkinleştirmek" tespitiyle esnek çalışmanın sermayenin talebi doğrultusunda yaygınlaştırılacağı açıkça vurgulanmaktadır. Oysa İşsizliğin ve güvencesiz çalışma ortamının böylesi yaygın olduğu, iş cinayetlerinin sıkça meydana geldiği bir ortamda, "esnek çalışma/istihdam" ekonomik krizin etkilerini en derin biçimde hisseden emekçilerin her tür güvencesizlik altında ezileceği ve sömürüleceği yeni alanlar yaratmak ve sömürüyü meşrulaştırmak anlamına gelmektedir.

Kalkınma Planı'nda "kolay işverenlik" adı altında güvencesiz çalışma koşullarına geniş bir alan açılmaktadır.

Kalkınma Planında yeni istihdam alanları açılacağı tespitlerinin içi boş olup yatırım olmadan nasıl istihdam sağlanacağı sorusu cevapsız kalmaktadır. Planda tarif edilen istihdam biçimleri ise sömürünün daha da derinleştirilmesi ve sermayeye ucuz işgücü sağlamanın ötesine geçmemektedir.

Aynı şekilde çalışma yaşamındaki yaygın mobinge, katliam boyutlarındaki iş cinayetlerinin önlenmesine yönelik olarak da kayda değer tedbirler yer almamaktadır.

Kuşkusuz ki, Kalkınma Planına da sinen "OHAL'den istifade ederek grevlere anında müdahale ediyoruz" diyen zihniyet ve anlayıştır.

İşsizliğin ülke tarihinin en yüksek, rekor, seviyelerinde seyrettiği, hukuki ve fiili güvenceye sahip çalışma koşullarının yeterince ve etkili biçimde sağlanamadığı bugünkü koşullarda

“kolay işverenlik” uygulamalarının yaygınlaştırılması emek sömürüsünün derinleştirilmesi ve güvencesizliğe mahkûm edilmesi dışında bir anlam taşımamaktadır.

Raporda “Küreselleşme ile artan işgücünün serbest dolaşımı, Güney Asya ve Afrika gibi genç nüfusun yoğun olduğu ekonomilerin önümüzdeki yıllarda küresel işgücünün temel kaynağı olmasında etkili olacaktır.” Tespiti yapılırken, ülkemizin ucuz işgücünde “çekim merkezi” olması için sermaye lehine yeni düzenlemelerin yapılacağı görülmektedir. Göçmen işgücüne de aynı zihniyetle yaklaştıkları Kalkınma Planında açıkça görülmektedir. Nitekim başta Suriye’den ülkemize göç etmek zorunda kalanlar olmak üzere şiddete maruz kalan, ucuz işgücü olarak emeği sömürülen, insanlık dışı yaşam koşullarına mahkum edilen geçici koruma statüsündeki milyonlarca kişiye yönelik politikalarda günü kurtarmaya yönelik, samimiyet uzak bir anlayışla hareket edilmektedir.

11. Kalkınma Planı’nda daha önce de açıkladıkları üzere bireysel hesaplara dayalı olarak kurulacağı belirtilen kıdem tazminatı fonu ile Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) birbirine entegre edilmektedir. Konfederasyonumuz; Yapısal Dönüşüm Paketi ile ilan edilen ve Kalkınma Planında da yer alan politikayı “IMF’siz IMF Programı” olarak tanımlamakta ve değerlendirmektedir. AKP böylelikle kamusal emeklilik ve sosyal güvenliği tasfiye etme planının bir parçası olan Bireysel Emeklilik Sistemi’ni daha da yaygın hale getirmeyi hedeflemektedir. Planın bütünü içerisinde değerlendirildiğinde Kıdem tazminatı fonu ile BES fonlarının birleştirilerek sermayeye yeni kaynak olarak kanalize edileceği anlaşılmaktadır.

Önümüzdeki 5 Yılda da Demokrasi Rafa Kaldırılmaktadır!

Ekonomi ile demokrasi, hukuk, adalet, insan hakları, kadın eşitliği gibi konular birbirine sıkı sıkıya bağlı iken neredeyse buralara hiç girilmemiş ya da sorunların kaynağına girilmeden üstünkörü geçilmektedir.

Kalkınma Planının içinde özgürlükten, refaktan, refah ve büyümenin eşit dağılımından, gelirin eşit bölüşümünden, adaletten, demokratikleşmeden eser yoktur. Yine kalkınmanın salt ekonomik bir mesele olarak alınması, siyasal alandan, özgürlükten ve demokrasiden söz edilmemesi dünyada da görüldüğü üzere tek adam, dikta rejimlerinin de önemli bir göstergesidir. 11. Kalkınma Planının ruhu tek adam rejiminden gıdasını almaktadır.

Tutarsız, bütünlükten yoksun, rotasız kalkınma planında bir yandan serbest piyasa ekonomisinin en vahşi halinin uygulamalarına devam edileceğini belirtirken bir yandan da ulusal kalkınmacı, dışa kapalı ekonomik modellerin özelliklerini de ifade etmesiyle çelişkilerle doludur. Siyasette de benzer çelişkilerine şahit olduğumuz bu durum AKP’nin milliyetçi, şovenist, cinsiyetçi, muhafazakâr ideolojisinden bağımsız değildir.

Uluslararası sermayeye günün her saatinde yatırım yapma çağrısı yapan, devlet güvenceleri veren, sınırsız indirim ve ayrıcalıklar tanıyan, devleti bir şirket gibi gördüğünü ve kamu kurum ve kuruluşları, kamusal alanlar ve hizmetler dâhil her şeyin alınıp satılabileceğini söyleyen aynı AKP’nin uluslararası sermayenin serbest piyasanın temel şartlarından olan Merkez Bankasının “bağımsızlığı” ilkesini bir gecede yerle bir etmesi bu çelişkili durumun son örneği olmuştur.

11. Kalkınma Planı, ATV ve benzeri yandaş medyadan duymaya alışık olduğumuz beylik laflarla dolu olmasıyla da dikkat çekmektedir. Konfederasyonumuz da dahil emek ve meslek örgütlerinden, demokrasi güçlerinden görüş alınmadan, sermaye ile baş başa hazırlanan böylesi

bir Kalkınma Planının sunumu da kendi kitlesine ve çıkar gruplarına seslenir tarzda yapılmaktadır.

Toplumsal uzlaşa ve diyalogdan yoksun bir biçimde hazırlanan 11. Kalkınma Planında ‘verimlilik ve kalite’ gibi kamu hizmetlerinin piyasaya açılmasında gerekçe olarak sıkça kullanılan kavramlar bir kez daha yoğun şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Planda, kalkınma perspektifi olarak piyasa odaklı, istihdama ve yatırıma dayanmayan bir büyüme anlayışı tüm konu başlıklarına sirayet etmektedir. Bu anlayışın Cerattepe, Alliano, Hasankeyf, Karadeniz dağları ve dereleri, Munzur Dağları, İznik ormanları, Salda Gölü, Kaz Dağları ve daha onlarca doğa harikasını nasıl da beton yığımına çevirdiği, ortadan kaldırdığı, ormanlık alanları çöle çevirdiği ortada iken aynı anlayışta ısrar edildiği görülmektedir. Nitekim ekolojik ve toplumsal yıkımlara neden olan termik, nükleer ve jeotermal enerji kaynaklarıyla enerji üretiminde ısrar edilmektedir.

PLAN’DA “KADININ ADI YOK”!

11. Kalkınma Planındaki en dikkat çeken konulardan biri de kadına yaklaşım hususudur. 11. Kalkınma Planında kadın-erkek fırsat eşitliği ve toplumsal cinsiyet kavramları tümünden çıkarılmıştır. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınla erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin kadınlar aleyhine yarattığı ayrımcılığı, şiddeti anlamamızda ve bunun önüne geçebilecek politikalar üretebilmemizde yardımcı olan bir kavramdır. Hükümet son dönemde gerici kesimlerin bir kampanya şeklinde başlattığı “İstanbul Sözleşmesi feshedilsin” kampanyasına paralel olarak YÖK’ün tutum belgesinden, Diyanet Başkanı’nın açıklamalarına kadar toplumsal cinsiyet kavramını terk ettiği gibi kampanyanın yaygınlaşmasını da destekleyen tutumlar sergilemektedir. Oysa Türkiye, toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen CEDAW’ın tarafı ve şiddetin temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğunu ifade eden İstanbul Sözleşmesi’nin ilk imzacısı durumundadır. Fakat buna karşın aynı hükümet döneminde İstanbul Sözleşmesi’ne ve Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 sayılı kanuna karşı bir yığın saldırı olmaktadır. Muhafazakârlık kılıfı altında, gerici, laiklik karşıtı bir tavırla “kadın düşmanı” ifadeler kullanılabilir. İstanbul Sözleşmesini imzalayan hükümet bunlara karşı önlem almadığı gibi, seyirci kalarak onaylayan bir tutum takınmaktadır.

Kalkınma Planı toplumsal cinsiyet ve kadın-erkek fırsat eşitliği kavramlarını çıkararak tutumunu devam ettirmesi önümüzdeki 5 yıl boyunca kadının eşitlik ve ayrımcılık karşıtı mücadelesinin aleyhine politikaların daha da yaygınlaştırılacağını göstermektedir. Oysa Dünya Ekonomik Forumu’nun 2018 Cinsiyet Eşitliği Raporu’na göre Türkiye, kadın-erkek eşitliği konusunda 149 ülke arasında 130’ncu sıradadır. 11. Kalkınma Planı doğrultusunda politikalarda ısrar edilmesi durumunda daha da gerilere gidiş kaçınılmaz olacaktır.

Yine 10. Kalkınma Planı’nda yer alan “Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme” ifadesi, 11. Kalkınma Planı’nda yer almadığı gibi 10. Kalkınma Planı’nda Anayasa’nın pozitif ayrımcılık maddesine gönderme yapılan birçok yer varken, 11. Kalkınma Planı’nda pozitif ayrımcılık ilkesi de göz ardı edilmektedir.

Kalkınma Planı’nda “Tüm kesimlere insana yaraşır iş fırsatlarının sunulmasına yönelik politikalar uygulanacaktır.” denirken, kadınlar özel politika gerektiren bir kategori olarak kabul

edilmektedir. Bir “özel” kategori olarak kadınlara, ataerkil sistemde karşı karşıya kaldıkları engel ve ayrımcılığa karşı kapsamlı ve bütünsellik içeren pozitif ayrımcılık politikaları sunulacağına, kadın istihdamının düşüklüğü sadece girişimcilik ve kooperatifçilik desteklenerek çözülmüş gibi yaklaşılmaktadır. Kadınların istihdama daha büyük oranda ve insana yararlı işlerle katılımının bakım hizmetlerinden işyerlerinde cinsiyet ayrımcılığına kadar uzanan çok çeşitli politika ve uygulamalar gerektirdiği görmezden gelinmektedir. Bu yaklaşım AKP'nin kadına ucuz emek gücünün yanı sıra dinsel referansla ve “aile” özdeşliği penceresinden bakan ideolojik arka plan ile doğrudan ilintilidir.

Anahtar kelimeler olarak kullanılan “**aktif katılım**”, “**yerelden başlama**”, “**proje/eğitim**”, “**rehberlik/danışmanlık**”, “**kadın girişimci**” gibi kavramlar hükümetin kadına bakışını ve zihniyetini ele vermektedir.

Nitekim “Güçlü toplumun inşası kadınların güçlenmesiyle mümkün olacaktır” ifadesinin hemen arkasından “işgücü piyasasında esnek çalışma biçimlerinin etkinleştirileceği ve esnek çalışma konusunda farkındalık faaliyetleri yapılacağı” belirtilmektedir. Aile ve iş yaşamını uyumlaştırmanın tek yolu olarak kadın işgücünün esnek çalışması olarak gösterilmektedir. Bununla birlikte “mesleki eğitim ve beceriler vererek ve girişimciliği destekleyerek kadın istihdamının artırılabilceği” denilerek IMF reçetelerinden aşına olduğumuz tespitlere yer verilmektedir. Planda ağırlıklı olarak kadın girişimcilere danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunmak, kadın girişimcilerin e-ticaret alanında gelişmelerini sağlamak, çeşitli dijital ortamlarda ekonomik faaliyetler geliştirmelerinin imkânlarını artırmak vurguları öne çıkmaktadır.

Dolayısıyla ağırlıklı girişimcilik faaliyetleri üzerinden bir kadın istihdamı artışı öngörülmektedir. Yıllardır salt kendi hesabına çalışma ve girişimcilik teşviklerine indirgenen bir kadın istihdamı yaklaşımının nitelikli ve anlamlı bir sonuç getirmediği ve bu işlerin çoğu kere enformel (kayıt-dışı) güvencesiz, belirsiz olduğu ortada olmasına rağmen bu, devletin kadın istihdamı politikasının ana eksenine olmaya devam ediyor. Plan'da her ne kadar kayıt dışı ekonomiyle mücadele edileceği belirtilse de, bunu bir ‘hedef’ olarak kâğıt üzerinde kaldığını deneyimlerimizden biliyoruz.

Kalkınma Planı'nda kadına yönelik istihdamla ilgili projeler ağırlıklı olarak girişimcilik ya da kooperatifçilik çerçevesinde ele alınarak kadın istihdamını daha çok bu alanların içine sıkıştırılmaktadır.

Diğer Kalkınma Planlarında olduğu gibi 11. Kalkınma Planı'nda da “uyumlaştırma/denge politikaları” çerçevesinde kadınlara reva görülen yarı-zamanlı işlerle hem çocuk bakıp hem de istihdama katılmaktır! Planda açıkça “Kadınların çocuk doğurması için çalışmalar yapıyoruz” yerine “Doğurganlık hızının yenileme seviyesinin üzerinde tutulması için geçmiş dönemde gerçekleştirilen iş ve aile yaşamını uyumlaştırıcı politikaların etki değerlendirmesi yapılarak gerekli değişiklikler veya ilave tedbirler hayata geçirilecektir.” Demekteler!

Yine yaşlı bireyler için kurumlarda bakım yerine evde bakımı destekleyici çalışmaların hız kazanacağı hedefi de kadınların eve hapsedilmesi ve ev içi emeğin görünmez kılınması politikasının önümüzdeki 5 yıl boyunca devam edeceğini göstermektedir.

Özetle:

- Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı hiçbir yerde geçmemektedir. Kadınların evrensel ölçekte kurduğu literatürden özellikle kaçınılmıştır.
- Metinde İstanbul Sözleşmesinden eser yoktur.
- Yapısal şeylerde önleyici ve destekleyici mekanizmalar ile köklü bir çözüm yerine yüzeysel ve bu sebeple de toplumda karşılık bulması güç afaki/belirsiz/tanımsız politika ve tedbirler önerilmiştir.
- Plan'da sadece bir yerde "öncelik" kavramı geçmektedir. Pozitif ayrımcılık yerine "öncelik" kavramı kullanılmaya çalışılmış ancak nasıl ve neye göre olduğu belli değildir.
- Kadınlara destek ve eğitimden oldukça sık bahsedilmekte, ancak şiddetin ve ayrımcılığın üreteni ve kaynağı olan eril sisteme yönelik net bir politika belirlenmemektedir.
- Kadın emeği kavramı Plan'da yer almamıştır. Kadınların yalnızca "girişimci" hali tanımlanmıştır. Emekçi kadınlar için eğitim ve farkındalık dışında bir tedbir tanımlanmamıştır.
- Ev içi emek bir kez daha görmezden gelinmiştir.
- Esnek çalışma politikalarının kadınların üzerine getirdiği yük ve güvencesizlik için hiçbir tedbir tanımlanmadığı gibi daha da yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.
- Eğitimle ilgili tedbirler önerilmiş ama mevcut eğitim politikasının kadınların eğitime ulaşması konusunda yarattığı engeller görülmemiştir.
- Kadınların işgücüne katılım oranı hedefi düşük tutulmuştur.
- Yine toplumun ayrımcılığa uğrayan/maruz kalan kesimlerinden olan LGBTİ+ bireylerin uğradığı hak ihlallerini ve nefret suçlarına karşı nasıl tedbirler alınacağına dair bir vurgu bulunmamaktadır.

Öte yandan söz konusu kalkınma planında emeklilerin geçim sıkıntısından uğradıkları mali adaletsizliklere kadar, engellilerin istihdam sorunundan tutalım da sosyal haklarının sağlanmasına kadar birçok toplumsal kesimin, haklı taleplerine dair çözüm perspektifi bulunmamaktadır.

11. Kalkınma Planı'nda da sıkça vurgulanan, "Dönüşüm Programları"ndan yakinen bildiğimiz "vergilerin tabana yayılması" hedefinden kast edilenin halkın ödediği vergilerinin hem çeşitlerinin hem oranları artırılması olduğu bir kez daha görülmektedir. Önümüzdeki 5 yıl boyunca emekçilere ÖTV'den, özel iletişim vergisine, atık su bedeline, çevre temizlik vergisinden katı atık toplama bedeline kadar pek çok vergi "vergilerin tabana yayılması" adı altında artırılarak devam ettirilirken, sermayeye ise "rekabet ortamının korunması" adı altında yeni ayrıcalıkların tanınacağı anlaşılmaktadır.

Üzerinden bir yıl bile geçmeden her alanda iflas eden, devletin organ ve kurumları arasında dahi keşmekeşliğin hâkim olduğu Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin ilk planı olarak hayata geçirilen 11. Kalkınma Planı'nı; sağlık, eğitim, tarım, enerji ve madencilik gibi bazı temel başlıklar altında irdeleyecek olursak:

SAĞLIĞIN KAMU HİZMETİ OLMAKTAN ÇIKARILMASI TAM GAZ İLERLİYOR!

Tıpkı diğer kalkınma planlarında olduğu gibi 11. Kalkınma planında da kamu hizmetlerinin kamusal niteliği tırpanlanıyor. Neoliberal kapitalist dönemin manifestosu olan bireyselleştirme, müşterileştirme anlayışı kamu hizmetlerinde, sağlıkta devam edeceğini ima eden şu ifadelerle dile getiriliyor: '... öngörülebilirliği yüksek kamu politikalarıyla, fırsat eşitliğine dayalı, kolay erişilebilir ve vatandaş odaklı kamu hizmetleri sunulması temel amaçlarımız arasındadır.' Planın ilerleyen sayfalarında Kamu hizmetleri **Kamu İşletmeciliği ve Özelleştirme** başlığında yer alıyor ve amaç şöyle tanımlanıyor:

Kamu işletmelerinin faaliyetlerini, piyasa mekanizmasını bozucu etkiye neden olmayacak şekilde, kârlılık ve verimlilik ilkelerine dayalı olarak yürütmesi; sosyal amaçlı ve kamu yararına yönelik faaliyetler için görevlendirilmeleri durumunda ise oluşacak maliyetlerin tam ve zamanında karşılanması ve faiz dışı açık vermemesi temel amaçtır.

Politika ve önlemler diye devam ediyor:

Kamu işletmelerinin, düşük maliyetle daha verimli üretim yapması ve ürün optimizasyonunu gerçekleştirmesi sağlanacaktır. Bu hedef ile ilgili olarak da şunlara da yer veriliyor: Kamu işletmelerinin organizasyon yapılarında, iş süreçlerinde ve işgücünde verimliliği artırmaya yönelik projeler uygulamaya konulacaktır. Kamu işletmelerinin yatırım bütçelerinde ürün çeşitliliğini ve verimliliği artırmayı teminen Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerine yönelik kapasite geliştirmeye ağırlık verilecektir. KİT'lerde istihdam edilecek personel sayısı özellikli durumlar haricinde artırılmayacaktır.

Neoliberal dönemin verimlilik vurgusu olmazsa olmaz! Biz bunu emek sömürsünün artırılması diye okuyoruz.

Kamu işletmelerinin üretim birimlerinde kapasite kullanım oranları artırılacak, mevcut tesislerinin kapasiteleri en üst düzeyde kullanılacak ve yeni yatırım tercihleri bu doğrultuda hayata geçirilecektir. KİT'lerin fiyat ve tarifeleri ticari esaslara göre belirlenecek, sektörde serbestleşmeye ve rekabete engel olan uygulamaları kaldırılacaktır. Etkin bir piyasa mekanizması oluşturma hedefi doğrultusunda özelleştirme uygulamalarına devam edilecektir.

Bu tanım ve politika sonrası diğer sayfalarda yer alan süslü, gerçeği gizlemeye çalışan sözler ise gerçeği gizlemeye yetmiyor:

Kalkınma planında sağlıkta amaçta şöyle açıklanıyor:

Bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi, ekonomik ve sosyal hayata aktif ve sağlıklı bir şekilde katılımlarının temin edilebilmesi için kanıta dayalı politikalarla desteklenen, kaliteli, güvenilir, etkin, mali açıdan sürdürülebilir bir sağlık hizmet sunumu ile bölgeler arası dağılımın iyileştirilmesi, fiziki altyapının ve insan kaynağının niteliğinin artırılması temel amaçtır.

Laf kalabalığının içinde kaybolmasına izin vermeden '**mali açıdan sürdürülebilir**'in altını çizmek gerekiyor. İlerleyen başlıklarda da sağlıkta finansmanın ipuçlarını görebiliriz, keza sosyal güvenlik başlığı da bu konuda yapılacaklar konusunda bize yol gösteriyor. Bu izlerle devam edelim:

Sağlık harcamaları önemli bir başlık olarak ele alınıyor. Önce genel olarak kamu harcamalarında şunlara yer veriliyor: '*Tasarrufun yanı sıra kamu harcamalarında etkinlik esas alınacak, yatırım ve cari harcamaların rasyonelleştirilmesine odaklanılacak, sürdürülebilir ve sağlıklı gelirlerin artırılması için verginin tabana yayılması temel araçlardan biri olacaktır.*' Daha sonra sağlık başlığında *sağlık finansmanı konusunda yapılacaklara yer veriliyor.* Sağlık finansmanı hem SGK-GSS kapsamında hem de hizmet sunumu (birinci basamak ve kamu hastanelerinin) mali disipline şeklinde sıkılaştırma politikaları ve sağlık emek gücü ücretlendirmelerinde (performans) kendini gösteriyor. Şunlara yer veriliyor.

Birinci basamak sağlık hizmetlerine ayrılan kaynakların akılcı, etkin ve verimli kullanılması sağlanacaktır. Aile hekimliği performans sistemi, ikinci ve üçüncü basamaklardaki performans sistemiyle entegre bir biçimde, teşhis ve tedavinin isabetliliği ve hizmet miktarıyla orantılı olarak yeniden tasarlanacaktır...Birinci basamak sağlık hizmetlerinin daha fazla kullanılmasını sağlamak için finansal tedbirler alınacaktır.

İlaç harcamalarının öngörülebilirliği ve sürdürülebilirliği artırılacak, harcamalarda etkinlik sağlanacaktır. İlaç fiyatlarının ve geri ödeme kapsamının belirlenmesinde kanıta dayalı modeller güçlendirilecektir. İlaç geri ödeme listesi periyodik olarak gözden geçirilecektir. Yurt dışından temin edilen ilaçlar gibi gruplarda etkin bütçe kontrolü sağlanacaktır.

İlaç ve tıbbi sarf malzeme kullanım değerlendirme komisyonları kurularak aynı endikasyon için hekimler tarafından oluşturulan tedavi maliyetleri karşılaştırılarak gereksiz/yetersiz kullanımların önüne geçilmesi ve akılcı ilaç, akılcı tıbbi sarf malzemesi ve akılcı laboratuvar uygulamalarının kullanılması sağlanacaktır. ... Antibiyotikler, solunum sistemi ilaçları ve psikiyatride kullanılan ilaçlar başta olmak üzere akılcı ilaç kullanımına yönelik özendirici ve zorlayıcı mekanizmalar oluşturulacaktır. ...Hekimlerin akılcı ilaç kullanımı konusunda desteklenmesi ve denetimini teminen karar destek sistemi kurulacaktır.

SGK işi sıkı tutuyor. Fonun mali sürdürülebilirliği hedefli önlemleri önüne koyuyor.

SGK'nın sağlık harcamalarına ilişkin denetim kapasitesinin artırılması sağlanacaktır. Kamu kurum ve kuruluşlarıyla SGK arasında yapılan global bütçe anlaşmalarının hazırlık ve uygulama süreçlerinde hizmet, fiyat ve maliyet etkinlik analizlerinin yapılmasını sağlayacak sistem ve süreçler oluşturulacaktır. Sağlık hizmet sunumunda kullanılan hizmet sunum fiyat yapısının doğru, gerçekçi ve verimliliği özendirilen bir

yapıya kavuşturulmasını sağlamak üzere Teşhis İlişkili Gruplar yöntemi uygulanarak yeni ve etkin bir fiyatlandırma yapısına geçilecektir.

Sağlık harcamalarında etkinliğin sağlanması için arz ve talep yönlü düzenlemeler hayata geçirilecektir. İhtiyaç dışı tetkik, tahlil ve diğer işlemlerin azaltılması için tıbbi verilerin sisteme daha iyi entegre olması sağlanacaktır. Ortalamanın üzerinde yapılan tetkik ve tahlil işlemlerine ilişkin bir izleme ve bilgilendirme sistemi kurulacaktır.

Tamamlayıcı sağlık sigortasının genişletilmesi de planda yer alıyor: *'Tamamlayıcı sağlık sigortasını geliştirmeye yönelik grup poliçeleri için işverene avantajlar sağlanacaktır.'* deniyor.

SGK'nın yanında kamu hastanelerinde de mali disiplin hedefli yapılacıklarda sıralanıyor:

Tedarik zincirinin etkinliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamak için uçtan uca yönetim yapısı oluşturulacaktır. Bu başlığın altında şunlara yer veriliyor:Sağlık market çalışmaları kapsamında; sağlık tesislerinde özellikle sık tüketilen ve temininde güçlük yaşanan malzeme gruplarında alternatif alım yöntemleri ile edinme maliyetleri düşürülecektir. ...

Hastane mali disiplininde en radikal değişiklik üniversite hastanelerinde devreye giriyor. İşletme ile eğitim birbirinden ayrılıyor. Beklenen oluyor. İşletme kısmı Sağlık Bakanlığı'nın ukdesini kaydırılıyor diyebiliriz.

Üniversite hastanelerinin hastane işletmeciliği ayrıştırılarak, eğitim ve öğretim hizmetlerinin etkin bir şekilde sunumuna imkân verecek şekilde yönetim, hizmet sunumu ve finansman yapısı itibarıyla sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulacaktır.

Genel ekonomik hedefler konusunda sağlık turizmi ve yerli ve milli tıbbi teknoloji de yer alıyor ve sağlık kısmında ayrıntılandırılıyor.

Önce şu tespit yapılıyor: 'Sağlık hizmetlerinde fiyat ve kalite olarak daha cazip ülkeler hakkında bilgiye erişimin artması ve ulaşımın kolaylaşmasıyla sağlık turizmi sektörünün büyümesi beklenmektedir.' '... .. ülkemizin sağlık turizmi pazarındaki potansiyeli ön plana çıkmaktadır.' Ardından yapılacaklar sıralanıyor.

Ülkemizin sağlık turizmi alanında tanınırlığı ve tercih edilirliliği artırılacak ve sağlık turizmi hizmet kapasitesi nitelik ve nicelik olarak geliştirilecektir. Sağlık turizmine yönelik hukuki düzenlemeler tamamlanacak, akreditasyon ve denetim altyapısı güçlendirilecektir. Medikal turizmin, termal turizmin yanı sıra yaşlı ve rehabilitasyon turizmiyle olan entegrasyonu sağlanacaktır. Sağlık turizmi alanında ülkemizin tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yürütülecektir.

Tıp endüstrisi konusu ilaç ve tıbbi cihaz, sağlık endüstrisi ve dijitalleşme başlıklarında tartışılıyor. Dışa bağımlılıktan kurtulma söylemi ile yerli ve milli sağlık endüstrisi devreye sokuluyor. Sermaye için sağlık endüstrisi yeni bir yatırım alanı olarak cazip hale getirilmek isteniyor. Önce şu tespit yapılıyor: *'Sağlık bilimlerinin gelişimiyle biyoteknolojik ürün ve bireyselleştirilmiş ilaçlar gelişmekte, vücut değerlerini ölçen deri altı çipler, akıllı saatler ve bileklikler gibi giyilebilir sağlık teknolojilerinin çeşitlenmesi ve kitlesel kullanımının yaygınlaşması beklenmektedir.'* Ardından bu alanda yapılacaklar farklı başlıklarda sıralanıyor.

İlaç ve tıbbi cihaz sektöründe küresel pazardaki rekabet gücümüzü artırmak ve değer zincirinde ülkemizi daha üst konuma taşımak temel amaçtır.

İlaç ve tıbbi cihaz sanayiinde TÜSEB yetkinlikleri artırılarak Ar-Ge, üretim ve eğitim faaliyetleri yanında Start-Up'ları fonlayacak, simülasyon merkezleri oluşturacak, gerektiğinde şirket yapısıyla diğer şirketlerle ortaklıklara girecek, sağlık vadisi ve sağlık teknolojileri geliştirme bölgesi oluşturmada liderlik yapacak ve ihracat odaklı daha yüksek katma değerli ürünler geliştirilmesini sağlayacaktır. İlaç ve tıbbi teknolojiler alanında, ülkemizin Ar-Ge ve üretim kapasitesini geliştirmek üzere üniversiteler, araştırma merkezleri, laboratuvarlar, teknoloji firmaları, uygulama merkezleri, hekim ve mühendisler gibi sektörün tüm paydaşlarının yer aldığı entegre bir sağlık ekosistemi olarak Sağlık Vadisi hayata geçirilecektir. İlaç ve tıbbi cihaz üretim alanlarının yer alacağı, ortak kullanıma hizmet edecek şekilde teknolojik imkânların bulunduğu, kümelenmeye yönelik desteklerin sağlanacağı sağlık teknoloji geliştirme bölgeleri oluşturulacaktır. Sağlık Endüstrileri Dönüşüm ve Araştırma Platformu aracılığıyla ilaç ve tıbbi cihaz alanında yeni nesil sağlık girişimcileri havuzu oluşturulacak ve çeşitli etkinliklerle girişimci, sanayici ve yatırımcılar bir araya getirilecektir. Tıbbi cihazların Ar-Ge'sine, pre-klinik çalışmalarına, prototip geliştirilmesine, üretimine ve üretim sonrası süreçlerine yönelik analiz, doğrulama, test ve ölçüm faaliyetlerini içeren akredite mükemmeliyet merkezi kurulacaktır. Başta üniversitelerdeki araştırmacılara yönelik olmak üzere ilgililere ticarileşme sürecinin hızlandırılması için teşvik ve fikri mülkiyet hakları gibi konularda bilgilendirme programları düzenlenecektir. İlaç ve tıbbi cihaz sektörüne yönelik test, sertifikasyon ve ruhsatlandırma alanında uluslararası tanınırlığa sahip test ve analiz altyapısı geliştirilecektir.

Biyoteknolojik ilaçlar gibi yüksek teknoloji gerektiren alanlar başta olmak üzere Ar-Ge, üretim, nitelikli insan kaynağı ve mevzuat konularında ülkemizde gerekli ekosistem oluşturulacaktır. 2020 yılında uygulanmaya başlanacak yeni AB tıbbi cihaz direktiflerine uyumlu laboratuvar test ve analiz süreçleri ile ürün belgelendirme süreçlerinde görev alabilecek nitelikte personel eğitilecektir. Tıp doktorlarının Ar-Ge faaliyetlerine daha fazla zaman ayırmasını sağlayacak şekilde döner sermayeden aldıkları ek ödemeye ilişkin kriterler yeniden düzenlenecektir. Kimyasal, bitkisel, biyolojik ve radyofarmasötik (nükleer) hammaddelerin üretimine yönelik altyapı geliştirilecektir. Biyoteknolojik ilaçlara yönelik Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması amacıyla, altyapı ve yetkinliklerin geliştirilmesi sağlanacaktır.

İlaç ve tıbbi cihaz üretiminin desteklenmesi amacıyla; sağlanan destek ve teşviklere ilişkin çıktılar yakından takip edilecektir. İlaç ve tıbbi cihazların yerli üretimine yönelik Sanayileşme İcra Kurulu tarafından belirlenen politikalar doğrultusunda bir destek programı oluşturulacaktır. Kamu destek programlarının ilaç ve tıbbi cihaz sektörlerine ilişkin sonuçlarının takip edilebilmesi ve değerlendirilebilmesi için bir sistem oluşturulacaktır.

Sağlık endüstrileri alanında yatırım, üretim, ihracatın artırılması, teknolojinin geliştirilmesi için yetkilendirilen Sağlık Endüstrileri Yönlendirme Komitesinin etkin çalışması sağlanacaktır.

Tüm dikey sektörler dâhil olmak üzere M2M ve IoT ekosisteminde kullanılan donanım ve yazılım ürünlerinin yerli imkânlar ile üretilmesi desteklenecektir.

Akıllı fabrikalar, ulaşım, enerji, tarım, sağlık, çevre, afet yönetimi gibi konularda uygulamaların geliştirilmesi ve yerli standartların oluşturulması sağlanacaktır.

Sağlık alanında Sağlık Bakanlığı'nın göz diktiği alanlardan biri de klinik araştırmalardır. Bunla ilgili mevzuat düzenlemeleri yapmaya çalışıyordu, sağlık muhalefetine engellemeleri aşmaya çalışıyordu. 11. Kalkınma planında klinik araştırmalar konusunda da ciddi yer verilmiş durumda. Hedef bu pazardan en üst düzeyde yararlanmak. Yoksullaşan ülke insanlarını, göçmenlerle birlikte peşkeş çekmek. Gözlerini karartmış durumdadır. Bu amaçla kalkınma planında şunlara yer veriliyor.

Klinik araştırmalarda ülkemizin bölgede lider ülke konumuna gelmesi sağlanacaktır. Ruhsat öncesinde yapılan klinik araştırmaların koşul aranmaksızın Ar-Ge faaliyeti kapsamına alınması sağlanacak, klinik araştırmaların Ar-Ge destekleri farklılaştırılacaktır. Klinik araştırma öncesi ilaç ve tıbbi cihaz Ar-Ge çalışmalarının yapılabilmesi için uluslararası tanınır İyi Laboratuvar Uygulamaları sertifikasına sahip pre-klinik araştırma merkezleri kurulacaktır. Klinik araştırma taraflarının ve kamuoyunun klinik araştırmalar konusunda farkındalık düzeyi artırılabilecektir. Performans, akademik atama ve yükselme kriterleri arasında klinik araştırmada yer alınması eklenecektir. Klinik araştırmalarda uluslararası desteklerden (AB fonları ve NIH fonları gibi) alınan payın artırılması için uluslararası düzeyde Türkiye'nin görünürlüğünü artıracak ağlara üyelikler sağlanacaktır.

Bilişim alanında tartışma dijitalleşme olarak sürdürülüyor. Konu ele alınırken sağlığa da yer veriliyor. Önce şu tespit yapılıyor: 'Sosyal medya ve e-ticaret gibi alanlardaki bilgi platformlarının, hızlanan dijitalleşmeyle sağlık, finans, imalat sanayii, tarım gibi sektörlerde özelleşerek yaygınlaşması öngörülmektedir.' Bu öngörü bağlamında sağlık alanında yapılacakların izlerini sürebiliyoruz.

Veri ve kanıt dayalı politika oluşturmada girdi olarak kullanılacak, bilimsel araştırma ve analizlerde kullanılmaya elverişli, uluslararası karşılaştırmalara olanak sağlayan kalite ve ayrıntıda veri üretimi sağlanacaktır. Sağlık veri setleri yeniden yapılandırılarak, veri kalitesi artırılacak ve uluslararası mukayeseye imkân veren bir veri altyapısının oluşturulması sağlanacaktır.

Sağlık alanının sermayeleşmesi konusunda yapılacaklar bu şekilde özetlendikten sonra uzun uzun sıralananlara yer verelim.

Birinci basamakta Sağlıklı Hayat Merkezleri'nin sayısı artırılıyor. Aile hekimlerinin sorumlulukları artırılıyor, pozitif performans ile ilgili düzenlemeler getiriliyor. Sevk zinciri devreye sokulacak görülüyor. Bunun izleri performans ve finansal tedbirlerde görülüyor.

Sağlıklı hayat merkezlerinin sayısı artırılacak, bu merkezlerle kuvvetlendirilmiş ve entegre edilmiş bir aile hekimliği yapısı oluşturularak gerekli olan birinci basamak sağlık hizmetleri verilecektir

Aile hekimliği performans sistemi, ikinci ve üçüncü basamaklardaki performans sistemiyle entegre bir biçimde, teşhis ve tedavinin isabetliliği ve hizmet miktarıyla orantılı olarak yeniden tasarlanacaktır.

Birinci basamak sağlık hizmetlerinin daha fazla kullanılmasını sağlamak için finansal tedbirler alınacaktır.

Aile hekimliğinin yaşama geçirildiği pilot uygulama döneminden beri bir türlü gerçekleştirilemeyen eğitimler yine gündeme getiriliyor ve yeniden tasarlanacağı söyleniyor: *'Birinci basamak sağlık personeline yönelik hizmet içi eğitimler yeniden tasarlanacaktır.'*

Kritik bir tartışma acil sağlık hizmetlerinde yürütülüyor. Yapılacaklar içinde yeni uygulamalara (*hizmet veren hekimlere yönelik yönetim modeli, alternatif muayene alanları*) yer veriliyor. Bunlardan kast edilenin ne olduğunu ileriki günlerde göreceğiz. Acil başvuruların yüksekliği ve yoğun bakımların amacı dışı kullanımı kabul ediliyor.

Acil sağlık, yoğun bakım, onkoloji, organ nakli hizmetleri gibi özellikli sağlık hizmetlerinin kapasitesi artırılarak hızı ve kalitesi yükseltilecektir. Özellikli sağlık hizmetleri merkezileştirilecek ve bu alanlarda hizmet veren hekimlere yönelik yönetim modeli oluşturulacaktır. Acil servis hasta yoğunluğuna göre ihtiyaç olan yerlerde alternatif muayene alanları oluşturulacaktır. Acil sağlık hizmetlerinde ambulansların etkin kullanımı sağlanacak ve hastaneler ile 112 Kontrol Komuta Merkezleri arasındaki koordinasyon güçlendirilecektir. Kamu ve özel sağlık hizmet sunucularında yoğun bakım hizmetleri amacına uygun kullanılacak biçimde etkinleştirilecektir.

Geleneksel tıbbın metalaştırılmasının yaygınlaştırılacağı dile getiriliyor.

Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarında ürün ve hizmet güvenilirliği ile standardizasyonun sağlanmasına yönelik hukuki düzenlemeler tamamlanacak, kontrol-denetim mekanizması oluşturulacaktır. ...Geleneksel ve tamamlayıcı tıpta merkez sayısı ve kamu hastanelerindeki ünite sayısı artırılacak, kontrol ve denetim mekanizmaları oluşturulacaktır.

Sağlığa yatırım yapan sermaye grupları için olmazsa olmaz bulaşıcı olmayan hastalar manifestosu 11.Kalkınma planının da merkezinde yer alıyor. Erken sayfalarda *'Sağlık okuryazarlığı ve sağlıklı yaşam biçimlerine olan ilginin artmasıyla sağlık hizmetleri, hekim ve hizmet sunucu odaklı olmaktan kullanıcı tercihleri odaklı bir yapıya evrilmektedir.'* tespitine yer veriliyor. Sağlıkta amaç sonrası politika ve hedefler de bulaşıcı olmayan hastalıklara yer veriliyor. Gizli gündem tıbbi hizmetlerde talebi artırma ve pazarı genişletme hedefli programlara (erken tanı çalışmaları, sağlık okuryazarlığı) devam ediliyor.

Bulaşıcı olmayan hastalık risklerine yönelik olarak, sağlıklı yaşam tarzı teşvik edilecek; koruyucu ve tedavi edici hizmet kapasitesi geliştirilecek; çevre sağlığı, gıda güvenliği, fiziksel aktiviteye elverişli sahalar, sağlık okuryazarlığı, iş sağlığı ve güvenliği alanlarında sektörler ve kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon artırılacaktır. Sağlıklı yaşam tarzının teşvik edilmesi için sağlıklı beslenme ve hareketli yaşam alışkanlıkları kazandırılmasına yönelik eğitim, kamu spotu, kampanyalar gibi bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir. Gıda güvenliği, obezite, çevre sağlığı gibi konularda çok paydaşlı sağlık sorumluluğu modeli güçlendirilecektir. Bulaşıcı olmayan hastalıklara yönelik risk faktörlerinin azaltılabilmesi için erken teşhis hizmetlerinin etkinliği artırılacaktır.

Sağlık Bakanlığı'nın odaklandığı şehir hastaneleri konusunda sağlık başlığında değil de onuncu kalkınma planı döneminde yapılanlar makroekonomik politikalar olarak değerlendiriliyor ve övünçle şunlar söyleniyor:

Onuncu Kalkınma Planı döneminde, GSYH'nin yüzde 4,2'si seviyesinde toplam kamu sabit sermaye yatırımı yapılmıştır. Ayrıca, başta ulaştırma ve sağlık sektörleri olmak üzere birçok sektörde Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) modeli uygulanmıştır. 2013 yılı sonunda 2019 yılı fiyatlarıyla toplam yatırım tutarı 51 milyar dolar, sözleşme değeri 120 milyar dolar olan 190 KÖİ projesinin sözleşmesi imzalanmışken, 2018 yılı sonunda bu sayı 242'ye çıkmış, toplam yatırım ve sözleşme büyüklüğü ise sırasıyla 64 milyar ve 140 milyar dolar olmuştur. 2014-2018 döneminde Yavuz Sultan Selim Köprüsü, Avrasya Tüneli, Osmangazi Köprüsü, İstanbul Havalimanı, 8 adet şehir hastanesi gibi önemli projeler KÖİ modeliyle hayata geçirilmiştir. KÖİ projelerinin bütüncül bir çerçevede ele alınması, makroekonomik politikalarla uyumunu sağlayacak şekilde süreçlerin etkinleştirilmesi ve kurumsal kapasitenin artırılması ihtiyacı devam etmektedir.

Sağlık emek gücünü doğrudan ya da dolaylı ilgilendiren konularda 11.Kalkınma Planı gözden geçirilmeyi hak ediyor. Şu ana kadar dile getirilenler babında bakılırsa sağlık emek gücünü etkileyen noktaları şöyle özetleyebiliriz:

- SGK ve hastanelerin mali disiplini verimlilik adına sağlık emek gücü sömürsünü derinleştirecektir.
- Aile hekimlerinin ve aile sağlığı çalışanlarının iş yükleri daha da artacaktır. Hem erken tanıya yönelik tarama programları hem de kronik hasta yönetiminde yeni roller devreye girecektir.
- Sağlık turizmi yeni sömürü alanı olarak devreye girecektir. Türkiye ekonomisi için de katma değer yaratması beklentisi ve rekabet koşulları dikkate alındığında bu alanda sömürünün artması kaçınılmaz gözüktüyor.
- Klinik araştırmalardan artı değer yaratma gündemi etik sorunların yanında yeni sömürü mekanizmaları, yeni roller olarak ifade edilebilir.
- Acil sağlık hizmetlerinde yeni yönetim modeli ve alternatif muayene alanları emek yoğunluğunu artıracaktır.
- Tıbbi talebin artırılması çabası da emek yoğunluğunu artıracak konular içinde yer alıyor.

11. Kalkınma Planında, çocukların karşı karşıya olduğu çeşitli konulara ilişkin hedefler konulmuştur.

Erken Çocuk Bakım Ve Eğitimi

Planda erken çocuk bakımına ilişkin önlemler alınacağı vurgusu bulunmaktadır. "Erken dönem çocuk bakım, eğitim ve gelişimine yönelik hizmetlerin sunumu ile erişilebilirliğinin artırılması ve niteliğinin yükseltilmesi sağlanacaktır" hedefi temel hedef olarak belirlenmiş; bunun için anne babalara doğum öncesi eğitim; yine anne babaların yararlanacağı eğitim ve oyun materyalleri geliştirilmesi; erken çocukluk bakım hizmeti veren kurumlar için ortak bir düzenleme yapılacağı, bu kurumların açılmalarına ilişkin kriterler hizmet çeşitliliğine imkân tanıyacak şekilde belirleneceği, hizmet veren kurumların sayılarının artırılacağı ve çeşitlendirileceği belirlenmektedir.

Erken çocuk bakımı ve eğitimi çocukların gelişmesinde ve korunmasında son derece önemli bir haktır. Bütün çocukların ayrımsız- koşulsuz bu hizmete erişme hakkı vardır. 11. Kalkınma Planında da erken çocuk bakım hizmeti veren kurumların artırılacağına yönelik güzel cümleler yer almıştır; ne var ki Planda yer almayan, bu hizmetin kamu tarafından oluşturulacağı ve

sağlanacağıdır. Bu ise, AKP iktidarının hem bu konuda hem de kamu hizmetleri bakımından bugüne kadar izlediği politikalarla da, devamında 11. Kalkınma Planında kamu ve kamu hizmetlerine dair belirlenen küçülme ve ticarileşme politikaları ile de uyumludur. Ve bu nedenle, planda kurulan tüm cümlelere rağmen çocukların erken bakım olanaklarına kavuşabileceği bir strateji var olmadığı açıktır. Erken çocuk bakım eğitimi, kamu tarafından sağlanması, kamu eliyle, ücretsiz, kadrolu kamu görevlileri tarafından yürütülmesi gereken hizmetlerdir. Ancak AKP iktidarı uzun süredir kamudaki mevcut çocuk bakım merkezleri ve kreşleri dahi kapatmış; yenilerinin açılmasına izin vermemiş; çocuk bakımını asıl olarak özel işletmeleri teşvik ederek, özel kurumlar eliyle yürütme politikası izlemektedir. Bu ise, çocukların bu hizmete erişimini sağlayamayacaktır.

Kalkınma planının diğer bölümlerinde belirtilen, "özel kreşlerde ihtiyaç sahibi çocuklar için ayrılan ücretsiz kontenjanların tam doluluk oranı ile kullanımını sağlanması" çabası ile gerçekleştirilebilecek bir durum değildir. Kaldı ki, özelde ücretsiz kontenjandan yararlanma konusu ayrı bir problemdir. Özel kreş ücretini sağlayamayacak ve devletten belge alabilecek olan durumda olan bir çocuk; özel bir kreşin kontenjanından yararlanmak istediğinde kendi oturduğu yerin civarında bir kreş bulma olanağı neredeyse yoktur; çünkü özel kreşlerin bulunduğu yerler görece daha yüksek gelirlilerin oturduğu yerlerdir. Çocuk bu kurumlardan yararlanmayı başarabildiğinde ise, ücret vermediği için çocuk ve ebeveynlerin çeşitli ayrımcı uygulamalara uğradıkları örnekler çoktur. Ücretsiz kontenjanların dolmuyor olmasında bu durumların etkisi büyüktür. Dolayısıyla özelerde ücretsiz kontenjan açmak bir hakkı sağlamak değildir. Çocuk bakımını özel sektör üzerinden planlamanın başka bir yönü ise çocukların bakımını sermayenin- özelin piyasa rekabetinin bir konusu haline getirerek; hizmetten yaralanan çocukları yeni bir riskin altına sokmaktadır. Özelin rekabet ortamında daha ucuza hizmet vermek için daha düşük maliyetle hizmet üretmeye çalışma doğası, çalışanların da güvencesiz, düşük ücretle, ağır koşullarda çalıştırılacağı bir ortamdır ki; bu ortam çocukların da iyi hizmet alabilmesinin önünde büyük risktir. Çocuklarla ilgili temel hak olan hiçbir hizmet kamudan özele devredilemez. Özele devredilerek bir sorun çözülemez. Bu nedenle 11. Kalkınma Planı bu konuda gerçek bir vaatte bulunmamaktadır.

Gönüllü Faaliyetlere Yönlendirme

11. Kalkınma Planında özel bir madde olarak "Gönüllülük faaliyetleri hakkında çocuklar, aileler ve öğretmenler bilinçlendirilecek ve çocuklar bu faaliyetlere yönlendirilecektir." hedefi yer almıştır. Bu hedef de kendi başına güzel gibi görünse de bir kaç açıdan değerlendirilmeye muhtaçtır:

- "Gönüllü faaliyet"in bir Kalkınma Planının hedeflerinden biri haline gelmesi problemlidir. Çocuklarla ilgili hizmetlerin temelinde kamu hizmeti değil "gönüllü hizmetin" alındığının bir başka göstergesidir. Kamu, kendi hizmetlerini planlamak, duyurmak, yaygınlaştırmak, ulaşılmasını sağlamakla yükümlüdür. Gönüllü yapılan faaliyetleri ise ancak denetlemekle yükümlüdür. Gönüllü faaliyetleri duyurmak, bilgilendirmek, kişileri buralara yönlendirmek devletin/kamunun görevi ve sorumluluğu değildir. Aksine kamunun olanakları gönüllü kurumların çalışmalarını duyurmak yaygınlaştırmak için kullanılamaz.

-"Gönüllü faaliyetler" den kastın ne olduğu bugüne kadarki deneyimlerle sabittir. AKP için gönüllü faaliyetler, siyasi iktidara yakın, siyasi iktidarın amaçlarına uygun olarak çalışan, özellikle dini içerikli çalışan çeşitli kurumlar ve derneklerdir. Ensar, hepimizin ilk aklına gelen dernektir. Hali hazırda Bakanlıklar tarafından, özellikle Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler

Bakanlığı tarafından bu dernek ve kurumlarla yapılmış onlarca protokol vardır; protokollerle devletin yürütmesi gereken hizmetlerin bir bölümü; devlet bakımında olan çocuklarla ilgili hizmetlerin önemli bir bölümü dahil bu kurumlara devredilmiştir. Bu protokollerin bazıları mahkeme kararları ile iptal edilmiştir. Olması gereken bu protokollerin ve bu devirlerin ortadan kaldırılmasıdır. Mevcut sorunlu durum ortada iken, bu maddenin doğrudan Kalkınma Planına eklenmesi, çocuklarla ilgili işlerin çok daha açık, çok daha pervasızca bu kurum ve derneklere aktarılacağı, kamunun olanaklarının bu dernekler yararına kullanılacağı, kamu çalışanlarının da bu dernekler için çalışmaya zorlanacağı; bu konudaki sorunların çok daha derinleşeceği anlamına gelmektedir. Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından gönderilen talimatlarla çeşitli derneklerin kursları konusunda ailelere duyuru yapılması, yönlendirme yapılmasının istenmesi örneği akıllarımızdadır. Bu durumu çok daha yaygınlaştırma; AKP iktidarı zayıfladıkça kendi etrafındakilere kamunun olanaklarını çok daha pervasızca aktarma hevesinde olduğu, çocuklarımız üzerinden kendine bir gelecek oluşturmaya çalıştığı açıktır.

Cocuk Adalet Sistemi

11. Kalkınma Planında Çocuk adalet sistemine dair de çeşitli hedefler bulunmaktadır. Çocuk adalet sisteminin onarıcı adalet yaklaşımıyla yeniden yapılandırılacağı yapılan vurgulardan biridir. Ancak, adalet sisteminin bugünkü koşullarda hem suç mağduru hem de suça sürüklenen çocuklar için zorlayıcı, örseleyici, adalet sağlama koşullarından uzak uygulamaları söz konusudur. Planda, adalet sistemindeki yaklaşım ise bu zorlukları ve sorunları giderecek bir yaklaşımdan uzaktır.

Çocukların adalet sistemine dahil oldukları temel konulardan biri, çocuklara yönelik işlenen suçlarla ilgilidir. Çocuklara yönelik işlenen suçlarda cezasızlık, adalet sisteminin yavaş işlemesi, çocuklara özgü bir işleyiş olmaması, çocuğun çeşitli şekillerde örselenmesi gelmektedir. Özellikle çocuklara yönelik işlenen cinsel suçlarla ilgili olarak TCK'da yapılan değişiklikler, cinsel istismarda yaş tartışmasını ortaya atmış, 12 yaşın üstündeki çocuklara yönelik suçlarda rıza tartışması yapılacak bir zemin oluşturmuştur. Bu ise, istismara uğrayan çocuklar için adalet sisteminden kaynaklı çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalacaklarına işarettir. 11. Kalkınma Planında bu uygulamanın değiştirilmesine yönelik herhangi bir vurgu bulunmaktadır.

Çocuğa Yönelik Şiddet

Çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismarla mücadele konusunda Kalkınma Planı yeni birşey söylememektedir. Bu da, çocuğa yönelik şiddet konusunda mevcut sorunların değiştirilmesine yönelik bir perspektif olmadığını göstermektedir."Önleyici program ve uygulamalar gerçekleştirilecek" gibi oldukça genel ve gerçek bir plan ifade etmekten uzak bir hedef altına yine çeşitli alt hedefler sıralanmıştır. Alt hedeflerden en somut olanı "Erken çocukluk döneminden başlamak üzere çocuklara ihmal, istismar ve şiddet konularında farkındalık eğitimleri verilecek, çocukların yaşam becerileri güçlendirilecektir." hedefidir. Bu maddenin, şiddetle mücadele başlığında oldukça az, belirsiz, yeni birşey söylemeyen hedeflerin en başına temel hedeflerden biri olarak konulması ise şiddetle mücadelede özneyi çocuk olarak göstermek, istismarı engellemede çocuğu sorumlu kılma yaklaşımını ifade etmektedir ve bu son derece tehlikelidir. Çocuğu güçlendirme devletin görevidir, ama şiddetle mücadelede asli olan kamunun kendi yapacaklarının yapılmasıdır. Bu anlamda, şiddet ihmal ve istismarın önlenmesinde bugünkü mevcut eksik, sorunlu çocuk koruma sisteminde bir değişiklik oluşturma niyeti olmadığı görülmektedir.

Sonuç Olarak

Çocukların korunması ve ihtiyaçlarının karşılanması özellikle şiddetten korunmaları ile ilgili çocuk alanında çalışan kurumlar ve örgütler ve profesyonellerin çok ciddi araştırmaları, çalışmaları ve Çocuk Koruma Sistemine dair önleyici politikaları önemseyerek geliştirdikleri çok önemli öneriler vardır. 11. Kalkınma Planı, bu önerilerin dikkate alınmadığı bir perspektife sahiptir. Bu nedenle sorunlara bütünlüklü ve çözüm odaklı bir yaklaşımdan da uzaktır.

SOSYAL YARDIM POLİTİKALARI

“*Sosyal Hizmetler, Sosyal Yardımlar ve Yoksullukla Mücadele*” alt başlığı, Plan’ın “2.3. Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum” bölümü altında yer almıştır. “Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum” başlığı altında, Türkiye’de sosyal politikanın ana yönelim ve hedefleri ve bunun teknik boyutları ana hatları ile gözlemlenebilir. “Sosyal Hizmetler, Sosyal Yardımlar ve Yoksullukla Mücadele” şeklinde ayrı bir başlık açılmış olsa da, gerek “2.3. Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum” gerekse “2.3.2. İstihdam ve Çalışma Hayatı” başlıkları altında özellikle sosyal yardımlarla bağlantılı kimi politika ve tedbirlerden söz edilmektedir. Plan’ın ilgili kısımlarındaki amaç, politika ve tedbirler bütüncül olarak incelendiğinde, “yoksullukla mücadele” konusunun, ekonomik büyüme ve kalkınma, işgücü piyasası politikaları ve sosyal yardımlar ve hizmetlere dayalı olarak ele alındığı anlaşılmaktadır. Böylelikle, yoksulluk sorunu kabaca üç sütun üzerinde yükselen bir çerçevede Plan’daki politika ve tedbirlerin parçası haline getirilmiştir.

Sütun 1. Ekonomik büyüme ve kalkınma

Türkiye’nin refah yaratması ve gelir dağılımının iyileştirilmesi için bir zemin sunması beklenen ekonomik büyüme ve kalkınma hedefleri 11. Plan içerisinde ayrıntılı bir biçimde sunulmaktadır. Bu alana ilişkin politikalar, serbest piyasa anlayışı ve neo-liberal önkabuller doğrultusunda kamu müdahalelerinin azaltılması veya ortadan kaldırılması, ekonomik büyüme ve kalkınmanın özel sektör öncülüğünde gerçekleştirilmesi, yabancı sermayenin teşvik edilmesi, mali serbestleşme ve ihracata dönük sanayileşme olarak belirlenebilir. Gerek 11. Plan’da gerekse yoksullukla mücadeleye ilişkin amaç, politika ve tedbirler getiren belgelerde bu politikaların yoksulluğu azaltacağı önkabulü ile hareket edilmektedir.

Sütun 2. İşgücü piyasası politikaları

11. Plan, mevcut ekonomik büyüme ve kalkınma çizgisinin istihdam yaratıp yoksulların gelirlerini artıracak beklentisi üzerine kuruludur. Bu noktada ağırlıklı olarak karşımıza, işgücüne beceri ve nitelik kazandırma, mesleki eğitim, esnek çalışma ve arz ve talebi buluşturmayı hedefleyen aktif işgücü piyasası politikaları çıkmaktadır. Bu politika çizgisi, yoksulların piyasaya katılıp, işlendirilerek, yoksulluğun kontrol alınmasını amaçlamaktadır.

Sütun 3. Sosyal Yardımlar ve Yoksullukla Mücadele

11. Plan’da, “*yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan kesimlerin fırsatlara erişiminin kolaylaştırılması yoluyla ekonomik ve sosyal hayata katılımının artırılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi*”, “*gelir dağılımının iyileştirilmesi*” ve “*yoksulluğun azaltılması*” şeklinde üç temel amaçtan söz etmektedir.

11. Plan’da, -daha önceki Kalkınma Planlarında olduğu gibi- yoksulluğun azaltılmasının üzerinde durulmaktadır. Yoksulluğun azaltılması; işgücünün gelişimi, kalkınma, refahın artırılması ve

yaygınlaşması ile gelir dağılımının iyileştirilmesi gibi hedefler çerçevesinde gerçekleştirilebilecek bir gündem olarak sunulmaktadır. Bu gündemin yaşama geçmesi için ortaya atılan politika tercihleri ise, ağırlıklı olarak sosyal yardım ve hizmetlerle sınırlandırılmıştır.

Özellikle 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan (2001-2005) bu yana, yoksulluk temel bir sosyal sorun olarak belirlenmiş, bu sorunun nedenlerine değinilmiş, bu sorunun azaltılmasındaki en önemli politika aracı ise sosyal yardımlar ve hizmetler olarak öne çıkartılmıştır. Bu anlamda 11. Plan, politika tercihi açısından bir sürekliliği yansıtmaktadır; aynı zamanda onun ürünüdür. İşgücünün gelişimi, refahın artırılması ve yaygınlaşması ile gelir dağılımının iyileştirilmesi gibi hedeflerden, yine özellikle 8. Plan'dan bu yana daha sıklıkla söz edilmektedir.

Ancak tüm bu hedefler temelinde yoksulluğun azaltılması gündemine dönük sosyal yardım ve hizmetlere odaklanan politika tercihi, bu hedef çeşitliliğini yansıtmaktan uzaktır. Bu haliyle, sosyal yardımları yan ya da ikincil değil, temel ve birincil bir sosyal politika aracı kılan, neo-liberal sosyal politika paradigmasının sürekliliğine şahit olunmaktadır. İşsiz ve çalışan yoksulluğunu ücret dışı geçim araçları ile yönetme stratejisinin güçlenerek süreceği belirtilebilir.

540. İşgücü piyasasının gelişiminin yanında, kalkınmanın oluşturduğu refahın tüm toplum kesimlerince hissedilmesi ve yoksulluğun azaltılması önem taşımaktadır. Gelir dağılımının iyileştirilmesi, dezavantajlı kesimlerin gözetilmesi, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması bu alanda temel politika öncelikleri olacaktır.

11. Plan'da sosyal yardımlar ve sosyal yardım alanlarla ilgili olarak, önceki planlardan daha güçlü bir biçimde karşımıza çıkan bir konu sosyal yardım ve istihdam arasındaki bağlantıların güçlendirilmesi ile ilgilidir. Kurumsal ve mevzuat boyutlarıyla Türkiye'de sosyal politika ortamının öne çıkan gündem maddelerinden biri haline gelmiş bu konuda ortaya atılan politika ve tedbirler, sosyal yardım alanları ağırlıklı olarak işsiz yoksulluğunun bir parçası olarak kavramaktadır. Plan'da, sosyal yardım alanların çalışan yoksul, çalışmaya dayalı olarak yoksul ya da yoksullaşmış olabileceğine ilişkin gerçekler gözardı edilmiştir.

Ayrıca Plan, yoksulların ne tür işlerde çalıştırılacağı konusunu da gündem getirmemektedir. Yoksulluğun kaynağında işgücü piyasası dinamiklerinin, istihdam biçimlerinin ve çalışma yaşamının özelliklerinin olabileceğini gözlerden uzak tutan bu sosyal politika anlayışı, bu tarzın doğal bir uzanımı olarak; 1) yoksulluğu işsiz yoksulluğu olarak kavramakta, 2) yoksulluğu ücret dışı ve sosyal yardım türü araçlarla yönetmeyi seçmekte ve 3) işsiz yoksulların çalışma yaşamına katılmasını teşvik ederek, sosyal yardım almadan yaşamlarını sürdürebilecekleri bir geçim düzeyinin oluşabileceği beklentisine dayalı olarak politika üretmektedir.

573. Aktif işgücü programları yaygınlaştırılacak ve programların etkinliği artırılacaktır.

573.1. Gençlerin, kadınların ve sosyal yardım alanların işgücü piyasasına katılımını sağlamaya yönelik hedef grup, sektör, bölge odaklı aktif işgücü programlarının uygulanması ve kursiyerler ile katılımcıların programlar sonrasında istihdam edilmelerini kolaylaştırmaya yönelik beceriler kazanmaları sağlanacaktır.

573.3. Sosyal yardım yararlanıcılarının yardım almadan yaşayabilecekleri duruma gelmeleri için meslek edindirme çalışmaları yürütülecektir.

Oysaki,

1) yoksulluk sadece işsiz yoksulluğu değil, hatta esas olarak çalışan, en azından çalışma yaşamı kökü belirgin bir yoksulluğunun bir parçası olarak deneyimlenmekte,

2) yoksulluğun kökeninde ağırlıklı olarak ücret ilişkisine dahil olma/olamama halleri gözlemlenmekte, bu nedenle bir eğilim olarak ücret ilişkisinden kaynaklanan bir soruna ücret dışı yöntemlerle müdahale edilmekte ve

3) çalışma yaşamına katılma, yoksulluğu değil işsizliği -çoğu durumda sadece bir süreliğine- sona erdirebilmekte; bu nedenle farklı sosyal yardımlara olan gereksinim varlığını koruyabilmekte ve kayıtdışı çalışma, sosyal sigorta yoklamasına dayalı yardımları hak edişe kapı aralayabilmektedir.

Plan, bu üç olgu ve saptamayı bilinçli olarak gözardı ettiği için, yoksulluğu azaltma gündemini işsizlik, çalışma yaşamına katılım ve sosyal yardım üçgenine hapsetmektedir.

11. Plan'da daha öncekilere göre, daha güçlü bir çalışma vurgusu göze çarpmaktadır.

625. Sosyal yardım istihdam bağlantısı güçlendirilerek yoksul kesimin istihdam edilebilirliğinin artırılması ve üretken duruma geçirilmesine yönelik programlara işlerlik kazandırılacak, çalışabilir durumdaki kişilere yönelik yardımlar belirli şartlarla verilmeye devam edilecektir.

625.1. Sosyal yardım yararlanıcılarından çalışabilir durumda olanların istihdama yönlendirilmesi sağlanacaktır.

625.2. İstihdama yönlendirilen sosyal yardım yararlanıcılarından geçerli bir sebep olmaksızın İŞKUR tarafından teklif edilen işi üçüncü kez kabul etmeyenlerin sosyal yardımları bir yıl süreyle kademeli olarak azaltılacaktır.

11. Plan, sosyal yardım alan çalışan yoksulları ve sosyal yardım alan çalışan yoksulluğu sorununu göz ardı etmektedir. Yoksulluk, genelde işsiz yoksulluğu olarak anlaşılmaktadır. Çalışma yaşamındaki birey ve hanelerin yoksulluğu sosyal politika gündeminin önemli ölçüde dışına itilmiştir. Sosyal yardım alan işsiz yoksulların işgücü piyasası ile bağlantılarının kurulması ve çalışmaya başlamaları durumunda “yoksulluktan kalıcı bir şekilde” kurtulacakları önkabulü ile yaklaşmaktadır. Bu yaklaşım, kişi ve haneyi yoksullaştırıp sosyal yardıma muhtaç ve mahkum eden işgücü piyasası ortamını görmezden gelmektedir.

Diğer yandan, yoksulluktan kalıcı bir biçimde kurtulabilmenin temel zemini olan güvenceli ve yoksulluk sınırının üzerinde ücretlerle çalışma olgusu da 11. Plan dahilinde göz ardı edilmiştir. Aktif işgücü piyasası politikaları ile uyumlu bir biçimde, yoksulların güvenceli işlerde çalışmasından değil, “istihdam edilebilirliği”nden söz edilmektedir.

Ayrıca, çalışabilir yoksul olup sosyal yardıma başvuran ya da sosyal yardım alan nüfusu, çalışma yaşamına çekmeye dönük, çalışma ve sosyal sigorta yoklamasına dayalı ihtiyaç tespiti süreçlerinin devam edeceği ve istihdama yönlendirilmelerinin sağlanacağı da belirtilmiştir. Bu noktada, sosyal yardımın ve sosyal yardım alma sürecinin kendisinin fiilen bu işlevle yüklü olduğu unutulmamalıdır.

11. Plan’da dikkat çeken önemli noktalardan biri, sosyal yardım ve çalışma arasındaki kurulan bağın güçlendirilmesinde öngörülen cezalandırıcı anlayış ve uygulamalardır. Plan, istihdama yönlendirilen yararlanıcılardan önerilen işi “geçerli bir sebep olmaksızın” üç kez kabul etmeyenlerin aldıkları sosyal yardımların bir yıl süreyle kademeli olarak azaltılacağını bildirmektedir. Önerilen işlerin niteliğini tartışma dışı bırakan bu anlayışın, yoksulluğun işçileştirme aracılığıyla kalıcı bir şekilde sona erdirilmesini sağlaması oldukça güç gözükmektedir.

Sonuç olarak

11. Plan, yoksullukla mücadele konusunu, ekonomik büyüme ve kalkınma politikaları, işgücü piyasası politikaları ve ağırlıklı sosyal yardım politikaları temelinde gündeme almaktadır.

Yoksulluğun azaltılması ancak piyasa merkezli bir büyüme stratejisi ile mümkün olabilecek bir hedef olarak ortaya koyulmuştur. Ekonomik büyüme ve kalkınma politikalarının yoksullukla mücadele konusundaki azaltıcı etkisinden, gerek yeterli ve nitelikli istihdam oluşturulamamasına dayalı istihdamsız büyüme gerekse de oluşabilen işlerin ve bu işlerdeki çalışma ilişkilerinin niteliğinden kaynaklı olarak söz edilememektedir. Türkiye’deki işsiz ve çalışan yoksulluğunun nedeni olan ekonomik program ve işsiz ve çalışan yoksulluğunu yaratan işlerin ve çalışma biçimlerinin güçlendirilmesi temel alınmaktadır. 11. Plan’da -ve diğer ilgili politika belgelerinde- ortaya atılan politika ve tedbirler, Türkiye’nin ekonomik ve siyasal yönelimleri ile uyumludur. Plan’da sosyal refahın sağlanmasını değil, neo-liberal programın sosyal yönünün inşasını temel alan bir anlayış hâkimdir. Sosyal yardımlar, birey ve hanenin ihtiyaçlarını karşılamak şeklinde değil, ihtiyaç tespiti yöntemleri ile aktifleşme/işçileşme süreçlerinin taşıyıcı bir parçası ve aracı olarak muamele görmektedir.

11. Plan’da sosyal refahın yayınlştırılması prensip ve perspektifinin yerine, muhafazakâr bir tarzda aile bütünlüğünün korunması anlayışı ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede, yoksulluğun azaltılması politika ve tedbirleri, neo-liberal ve muhafazakâr bir ideolojik temele dayalı olarak inşa edilmektedir.

11. Plan, ücretli istihdam, toplu haklar (örgütlenme, toplu pazarlık ve grev) ve sosyal güvenlik haklarını içeren sosyal politika paradigmasından uzaklaşmada yeni bir adım atarak, sosyal politikanın merkezi gündemi haline getirilen yoksullukla mücadele konusunu ağırlıklı olarak sosyal yardımlara havale etmiştir. Plan, yoksulluk denildiğinde neredeyse tamamen işsiz yoksulluğunu gündeme almakta, istihdama çekilen yoksulların, yoksulluklarının sona ereceği yanılgısına dayalı olarak üretilen politikaları yansıtmaktadır. Plan, işgücü piyasası ortamında oluşan çalışan yoksulların da sosyal yardım yararlanıcısı olabildiği gerçeğine gözlerini kapatırken, işsiz yoksulluğuna karşı geliştirilen sosyal politika tedbiri ücret dışı geçim aracı olarak sosyal yardım ya da güvencesiz işlerde

çalıştırma olmaktadır. Düşük ücretli çalışmayı katlanılabilir kılıp, yeniden üreten ve böylelikle yeni yoksul(luk)lar yaratarak, sosyal yardım mecburiyetini besleyen ve kendi içinde bir kısır döngüyü beraberinde getiren bu politika ve tedbir yaklaşımının, Plan'da iddia edildiği gibi yoksulluk konusuna kalıcı bir çözüm getirmesi mümkün gözükmemektedir.

11. KALKINMA PLANI TASLAĞINDA YER ALAN EĞİTİM HEDEFLERİ, EĞİTİMDE YAŞANAN PİYASACI DÖNÜŞÜMÜ TAMAMLAMAYI HEDEFLEMEKTEDİR!

17 yıllık AKP iktidarı sürecinde üzerinde en çok konuşulan, en fazla hedef belirlenen alanların başında eğitim alanı gelmektedir. Yıllardır özellikle eğitim sisteminde hayata geçirilen, bilimsellikten giderek uzaklaşan, pedagojik olarak tartışmalı politika ve uygulamaların daha önce hiç olmadığı kadar arttığı bilinmektedir.

Geçtiğimiz yıllar içinde okulöncesi eğitimden yükseköğretime kadar eğitim sistemi bir bütün olarak siyasi iktidarın ihtiyaçları ve hedefleri doğrultusunda biçimlendirilmiştir. Söz konusu biçimlendirme süreçlerinde hazırlanan kalkınma planları, eğitim alanına yönelik planlamaların en somut şekilde ortaya konulduğu metinler olmuştur.

2019-2023 yıllarını kapsayan 11. Kalkınma Planı Cumhurbaşkanının onayının ardından TBMM'ye sunulmuştur. 11. Kalkınma Planının eğitim ile ilgili hedefleri 547.-563. maddeler arasında yer almaktadır. Kalkınma planında eğitim başlığı altında sıralanan hedeflerin büyük bölümü geçtiğimiz yıllarda iktidarın açıkladığı vaatlerin tekrarlanması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Kalkınma planı hedefleri arasında yer alan eğitime erişimin artırılması, erken çocukluk eğitimde 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınması, tüm eğitim kademelerinde tekli eğitime geçilmesi, okullaşma oranlarının artırılması, eğitim ortamlarının düzeltilmesi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun öğretim programlarının hazırlanması vb gibi hiç kimsenin itiraz etmeyeceği olumlu hedefler yer almaktadır. Ancak erken çocukluk eğitiminin zorunlu olması ve tam gün eğitim başta olmak üzere eğitime yönelik olarak daha önce açıklanan hedeflerin ne kadarının hayata geçirilebileceği tartışmalıdır.

Kalkınma planında yer alan eğitim hedeflerine bir bütün olarak bakıldığında, eğitim sisteminin çocukların gelişim süreçleri ve toplumsal yaşamın ihtiyaçlarından çok okullarımızın piyasacı bir anlayışla yönetilmesi hedefinin merkeze alındığı anlaşılmaktadır. Eğitimde uzun süredir yaşanan piyasalaştırma ve ticarileştirme vurgusu özellikle mesleki eğitim hedefleri açısından net bir şekilde ifade edilmiştir. Özel öğretim kurumları ile işbirliğinin güçlendirilmesi, özel okullarının her açıdan kamu kaynaklarıyla desteklenmesi politikaları önümüzdeki beş yıl boyunca sürdürülecektir.

Geçtiğimiz hafta çıkarılan bir torba yasa ile özel sektörün özel mesleki eğitim merkezi kurabilmesi, özel mesleki ve teknik okullarda eğitim gören öğrencilere yönelik destek ödemeleri yapılması, özel sektörün okul açmasına yönelik yatırım teşvikleri artırılması ve OSB'ler başta olmak üzere özel mesleki ve teknik okul sayısı ve çeşitliliği artırılması yasal hale

getirilmiş olmasına rağmen, kalkınma planında aynı ifadelerin hedef olarak belirlenmiş olması, kalkınma planı hazırlık sürecinin ciddiyyetten ne kadar uzak olduğunu göstermiştir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın G-20 zirvesi için gittiği Japonya'da gündeme getirdiği ve karma eğitimi hedef alan açıklamasına paralel bir şekilde 'Japonya örneği incelenerek sadece kadın öğrencilerin kabul edildiği kadın üniversiteleri kurulacaktır' hedefinin belirlenmiş olması, iktidarın siyasal-ideojik hedeflerine paralel olarak üniversitelerde 'tek cinsiyetli eğitim' uygulamalarını hayata geçirmek istediğini göstermektedir.

Kalkınma planında 'Yükseköğretim sisteminin küresel rekabet gücü olan, kalite odaklı ve dinamik bir yapıya kavuşturulması' hedefi ile yükseköğretimin sektörel ve bölgesel ihtiyaçlara göre düzenlenmesi hedefleri üzerinden tamamen 'piyasa merkezli' bir yapı oluşturulmak istendiği anlaşılmaktadır.

Eğitimde yaşanan dönüşüm sürecinin önemli bir parçası olarak Öğretmenlik Meslek Kanunu çıkarılmasının hedeflenmesi, okul yöneticiliğinin profesyonel bir meslek haline getirilmesi ve yönetici eğitimi akreditasyon yapısı oluşturulması gibi hedeflerin belirlenmesi dikkat çekicidir. Yine kalkınma planı hedefleri arasında yer alan 'Ehliyet ve liyakat temelli kariyer sistemi hayata geçirilecektir' ifadesi ile eğitim sisteminde yıllardır yaşanan siyasal kadrolaşma ve torpil uygulamaları ile taban tabana zıt olduğu ortadadır.

Siyasi iktidarın '2023 Eğitim Vizyon Belgesi' belirlenen hedeflerin tamamını içeren kalkınma planı hedefleri arasında eğitim sistemini kamusal bir anlayışla, laik, bilimsel ve demokratik bir içerikte düzenlenmesi yer almazken, bütün eğitim kurumlarını piyasa koşullarında faaliyet yürütebilecek birer şirket gibi yönetilmesi hedeflenmektedir.

Eğitim sisteminin yıllardır çözüm bekleyen sorunları arasında yer alan kalabalık sınıflar, niteliksiz eğitim hizmeti, eğitimi özelleştirme adımları, karma eğitim karşıtı uygulamalar, taşınmalı eğitim, fiziki altyapı sorunu yaşayan okullar, okullarda öğrenciler arasında ve öğretmenlere yönelik şiddet, öğrencilerin MEB eliyle dini cemaat ve vakıfların siyasal istismarına açık hale getirilmesi, mülakata dayalı sözleşmeli öğretmenlik uygulaması, norm kadro ve tayinlerde yaşanan sorunlar, ataması yapılmayan öğretmenler vb gibi sorunlara yönelik somut hedeflerin belirlenmemiş olması, yine 24 Haziran seçimleri öncesinde söz verilen 3600 ek gösterge talebinden hiç bahsedilmemesi büyük bir eksikliklerdir.

11. Kalkınma Planında yer alan hedeflere bakıldığında bugüne kadar benimsenen ve toplumun büyük bölümü tarafından şikayet edilen eğitim politikalarına yönelik olarak yeni bir şeyin söylenmediği, geçmişte farklı içeriklerde açıklanan hedeflerin geliştirilerek tekrarlandığı anlaşılmaktadır.

11. Kalkınma Planının Yükseköğretim Hedefleri Sorunlarını Çözmek Bir Yana Daha Fazla Derinleştirecektir!

Kalkınma planı taslağında yükseköğretime dair alt hedeflerle ayrıntılandırılan dört temel plan bulunmaktadır. Kalkınma planı taslağına yakından bakıldığında bu hedefler;

“560. Yükseköğretimde çeşitliliğinin artırılması sağlanacaktır.

561. Yükseköğretim sistemi küresel rekabet gücü olan, kalite odaklı ve dinamik bir yapıya kavuşturulacak; yükseköğretim kurumlarının niteliklerinin artırılmasına yönelik uygulamalara devam edilecektir.

562. Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının eğitim ve öğretim süreçleri, akademik ve idari yapılanmaları, denetleme ve mali hususlarına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

563. Ülkemizin yükseköğretim alanında uluslararasılaşma düzeyi artırılacaktır.”

şeklinde düzenlenmiştir.

Söz konusu planlamaya bakıldığında, üniversitelerde ve yükseköğretim alanında uzun süredir yürütülen otoriter, piyasacı, muhafazakâr, cinsiyetçi politikalarındaki ısrarın yanı sıra, “kadın üniversitelerinin kurulması” ve “özel üniversitelerin kurulabilmesi için mevzuat hazırlanması” gibi hedeflerin olduğu da görülmektedir.

Kalkınma planı gibi bir metnin içinde, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Japonya’yı örnek göstererek gündeme getirdiği ve toplumsal cinsiyet rejimindeki eşitsiz, baskıcı ve muhafazakâr ilişkilerin derinleşmesine neden olacak “kadın üniversitelerinin kurulması” gibi bir hedefin yer alması oldukça önemlidir. Çünkü bu durum, kalkınma planının nasıl yazıldığını gösterdiği gibi AKP’nin kalkınmayı toplum mühendisliği ile birlikte ele aldığını da gözler önüne sermektedir.

Bugüne kadar izlenen piyasacı ve muhafazakâr politikaların iç içe geçmişliği, sadece burada değil, “özel üniversitelerin kurulması” amacıyla da karşımıza çıkmaktadır. Mevcut haliyle Türkiye’de vakıf ve devlet üniversiteleri kurulabilmektedir. Kar amacı gütmemesi gereken vakıf üniversitelerin birer şirkete dönüştürüldüğü hali hazırdaki durumu ise kuruluş amaçlarından ne kadar uzaklaşıldığını göstermektedir. Ancak AKP, uzun süredir şirketlerin de üniversite kurabilmesinin önünü açmak istemektedir. Eğitimi ve yükseköğretimi kar getiren bir iş olarak gören bu yaklaşımla, üniversitelerin bilimsel, sanatsal, felsefi üretiminin gelişmesi mümkün değildir. Kaldı ki vakıf üniversitelerinin akademisyenlerine reklam broşürü dağıttığı göz önünde tutulursa, şirket üniversitelerinin neler yapabileceği daha rahat tahayyül edilebilecektir.

Gerek YÖK’ün gerekse AKP’nin sahip olduğu bu perspektif, kalkınma planının diline de yoğun biçimde tezahür etmiştir. “Kalite”, “çıkıtı”, “rekabet” gibi kavramlar kalkınma planının temel ruhunu oluşturmaktadır. Piyasa gereksinimlerinin ifadesi olan bu kavramlar ile yükseköğretim hizmetinin ve üniversitelerin geliştirilebilmesi mümkün değildir.

Buna rağmen kalkınma planı taslağının 561.1. maddesinde “Dünya akademik başarı sıralamalarında 2023 yılı itibarıyla en az 2 üniversitemizin ilk 100’e ve en az 5 üniversitemizin de ilk 500’e girmesi sağlanacaktır.” denilmektedir. Rektörleri doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanan, akademisyenleri her an işten atılma ya da işsiz kalma tehdidiyle karşı karşıya olan, bilimsel ve eleştirel akademik faaliyetleri makbul görülmeyen ya da engellenen, sadece siyasi iktidarın ve sermaye çevrelerinin makbul gördüğü bilgiyi üretmeye zorlanan, akademik faaliyet adı altında öğrencilerine diploma pazarlayan kurumlarla, bu hedefe ulaşamayacağı açıktır. Üstelik, bu hedefe ulaşılabilmenin yolu, bugüne kadar izlenen politikardan köklü bir kopuşla mümkün olabilecektir.

Üniversiteleri krallığa rektörleri de krala dönüştüren, akademik özgürlükleri ortadan kaldıran, iş güvencesini fuzuli gören bir politikayla üniversitelerin ‘uluslararasılaşma düzeyi’ ancak Türkiye’den daha az gelişmiş ülkelerle uluslararasılaşma olarak karşımıza çıkacaktır. Nitekim yıllardır izlenen politikaların sonuçlarına bakıldığında, Türkiye üniversitelerinin çoğunlukla az gelişmiş ülkelerin öğrencilerine diploma pazarladığı görülebilecektir. İstihdamda yabancı uyruklu akademisyenlerin arttırılacağı hedefi de bahsettiğimiz pazarlama sisteminin ucuz

işgücü ayağını oluşturacaktır. Avrupalı akademisyenlerin her an “terörist”, “ajan” ilan edilebildiği bir ülkede “makbul ve yabancı uyruklu akademisyen” seçiminde AKP’nin ideolojik tercihlerinin belirleyici olacağına şüphe yoktur. Bir taraftan kalkınma planında beyin göçünü azaltacağız diyenlerin, diğer taraftan “yabancı uyruklu akademisyen” arayışına girecek olması, kalkınma planının ne kadar eklektik ve ciddiyetsiz hazırlandığını da gözler önüne sermektedir.

11. Kalkınma Planı Taslağı’nın ne yükseköğretim alanındaki acil çözüm bekleyen sorunlara ne de yükseköğretimin temel bileşenlerinin taleplerine çare değildir. Aksine var olan sorunların daha fazla derinleşmesine, eşitsizliklerin artmasına ve üniversiteleri üniversite olmaktan çıkaran politikaların hızlanmasına neden olacaktır. Bu nedenle sadece taslağın değil, yükseköğretim politikalarının da köklü bir değişikliğe ihtiyacı vardır.

11. KALKINMA PLANI TASLAĞI TARIMDA YAŞANAN YIKIMI ÖNLEMekten UZAK, SORUNLARI DERİNLEŞTİRMEYE DAHA YAKIN!

Tarım, Hayvancılık, Orman ve Çevre ye ilişkin mevcut politikalar çiftçinin ihtiyaçları gözetilmeden uluslararası gıda tekellerinin talepleri doğrultusunda ekilmesi istenilen bitkisel ürünleri desteklemekte, desteklemelerdeki ağırlık her geçen gün küçük çiftçi yerine firmaların desteklenmesine doğru kaymaktadır. Uygulanan sermaye yanlısı politikalar ile tarım ve hayvancılıkta kendine yeten bir ülke olmaktan çıkarılıp, **sapını samanını** ithal eden bir noktaya getirilmiş olmamız can yakıcı bir gerçekliktir.

Genetiği değiştirilmiş organizmaların (**GDO**) ve Hastalıklı Hayvansal Ürünlerin (**Şarbon vs.**) ülkeye girişi yasak iken, piyasada kol gezer hale dönüşmesi, tarımsal ve hayvansal ürünlerde ortaya çıkan fahiş fiyat artışı, üretimde belirlenen usul ve esasların belirlenmesine varana kadar, yapılan uygulamaların tamamı, bir kesimi daha fazla zenginleştirmeye yönelik çabadan bağımsız değerlendirilemez.

Günümüzde en çok konuşulan tarım politikası et ithalatı tartışması ile birlikte et fiyatları üzerine olmuştur. Et fiyatlarının bugünkü hali basit bir neden sonuç ilişkisidir. Üreticinin piyasaya arzı azalmış, talep karşılanmadığı için fiyatlar yükselmiştir. Canlı hayvan miktarındaki azalış, üretim girdilerinin(yem fiyatları vs) yükselmesi ve meralarda yapılan geleneksel küçük tarım işletmelerinin büyük sermaye ile rekabet şansının bulunmaması yerli üretimi azaltmıştır. Artan et fiyatların düşürülmesi için alınan önlemler sorunu yaratan unsurların bertaraf edilmesi şeklinde değil, et ithalatı yapılarak sağlanmaya çalışılmaktadır. **Geçen süre içerisinde ithal etin çözüm olmadığı gibi yerli üreticinin üretimden çekilmesine sebep oldu ve sorun katlanarak büyümektedir.**

Hayvansal üretimde maliyetin büyük kısmını yem giderleri oluşturmaktadır. Geleneksel üretim meraya dayalı hayvancılık üzerinden yapılmaktadır. Mera alanların güvenlik gerekçesi ile kullanıma kapatılması, Maden alanlarına tahsis edilmesi, İmara açılması gibi gerekçelerle meralarda bulunan flora ve fauna yok edilmekte, genel olarak hayvancılık hızla azalmakta, sosyal doku aynı hızla bozulmaktadır. Bakanlık çalışmalarında meraların ıslahı yönünde kararlar alınsa da 2000 yıllarında başlatılan MERA ıslah çalışmaları hiçbir başarı getirmediği ortadadır. TÜİK verilerine göre **14.6** milyon hektar, Bakanlık verilerine göre ise 10,3 milyon hektarlık mera alanından yapılaşma ve maden sahası olmaktan kurtulan kısımlar bakımsızlıktan

dolayı sadece kısa boylu otların yetişebileceği verimsiz alanlar haline gelmiş yalnızca küçükbaş hayvancılık için kullanılabilir hale dönüşmüştür.

Ülkemizde uluslar arası tarımsal üretimden farklı olarak üretim hala büyük oranda köylüler tarafından yapılmaktadır. Çiftçi ile köylü arasında gerek ekonomik, gerek kültürel ve sosyolojik farklar gözetilmeden kar merkezli üretim zorlanmaktadır.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı için Çözüm Önerilerimiz;

- 1) Bitkisel üretimde verilen onlarca kalem destekleme ödemeleri kabaca iki ayrı şekilde ifade edilebilir. **Alan bazlı üretim ve Ürün bazlı üretim.** Halihazırda iki sistemde çeşitli şekillerde devam etmektedir. Ancak Alan Bazlı üretim modelinde üretim faaliyetine katılmayan ancak tarla sahibi olan toprak sahipleri bu desteklerden faydalanmakta, gerçek anlamda tarladan ürün alan üreticilerin destek başvurusu şansı olmamaktadır. İkinci destekleme biçimi olan Ürün bazlı destekleme modelinde ise üreticinin satmış olduğu ürünlerin müstahsili ile başvuru yaprak desteklemelerden yararlandırılması düşünülmüştür. Ancak bu modelde gerçek üreticiye istenilen düzeyde yaralanmadığı ortada, sistem kendi sahtekârlığını yaratmış, sahte müstahsil makbuzları ile destekleme ödemesi alındığına dair tespitler yapılmıştır. **Her iki şekilde de rasyonel ve fonksiyonel olmayan bu destekleme modellerinden vazgeçilmelidir. Üretimi artırmak ve üreten çiftçinin desteklenmesine dair niyetle yola çıkılıp, üretimim artırılması bekleniyorsa tek uygun yol farazi fatura ya da üretimde bulunmayanların arazilerine verilecek destekler yerine, tarımsal üretimde ki girdi masraflarının düşürülmesine yönelik olmalıdır. Başta Mazot fiyatları olmak üzere çiftçilere özel olarak indirimli üretim girdileri sağlanmalıdır.**
- 2) “Tarımsal destekleme programlarının finansmanı, bütçe kaynaklarından ve dış kaynaklardan sağlanır. Bütçeden ayrılacak kaynak, gayrisafî millî hasılanın yüzde birinden az olamaz.” Demektedir. Kanunun yayınlandığı 18/4/2006 tarihinden bu güne kadar verilen tarımsal desteklemeler hiçbir zaman bu yasa maddesinde belirtildiği şekilde verilmemiştir. Gündeme sıkça gelen, ”” Tarlada ki ürünün fiyatı ile rafta da fiyat arasındaki uçurum üretimin merkezinde ki çiftçinin ürünlerin dağıtım ve doğrudan tüketiciye ulaşımından kopukluklar olduğunun ve araçların yaratılan ranttan kazandığı paranın üreticiden daha çok olduğunun göstergesidir. Üreticinin pazara ulaşımının önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik hiçbir çaba yöneticiler tarafından gerçekleştirilmeye çalışılmamış ve hala da herhangi bir çözüm önerisi hayata geçirilmemiştir.
- 3) Tarımsal ürünlere dair piyasayı kontrol eden ve bir yönüyle de çiftçinin güvencesi olması gereken kurumlar (ESK, TMO, Tarım Kredi Kooperatifleri vs.) çiftçinin yanında değil karşısında bir konumlanış almıştır. ESK başta da belirttiğimiz gibi Hayvancılık üretiminde bulunan yetiştiricilerin üretimden çekilmesinin en büyük sebeplerinden birisi haline dönüşmüştür.
- 4) Kamu yararına yapılan tüm işlemlerde olduğu gibi Tarım ve Orman Bakanlığında da verilen hizmetlerden dolayı vatandaştan ödeme alınmasının önüne geçilmelidir.

- 5) Kapatılan **Şeker** Kurumu ve Tütün ve Alkol Denetleme Kurumu (TADK) eskide olduğu gibi yarı özerk olarak yeniden açılmalıdır.
- 6) Tarım ve Orman Bakanlığında kullanılan elektronik veri giriş sistemleri sürekli değişmekte, fiilen çalışmakta olan bir sistem (VETBİS, TÜRKVET, ÇKS, TBS USKS vd) başka bir sistemle tamamen değiştirilmektedir. Her sistem değişikliği çok yüksek bedellerde ödemelere neden olmaktadır. Bu tür sistem değişikliklerinin gerekçeleri ve bir önceki sistemden farklılıklarının, değişiklik amaçlarının ve maliyetinin tüm kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir.
- 7) Çiftçi örgütlenmelerinin tümü tekrar dizayn edilmelidir. Günümüzde bu tür çiftçi birlik ve örgütleri fiiliyatta çiftçilerin gözünden destekleme almak için zorunlu olarak üye olunan ve ne tür hizmet verdikleri belli olmadan desteklemelerine ortak olan yapılar olarak görülmektedir. Gerek Ziraat Odaları gerekse diğer birlikler yeniden değerlendirilmeli, çiftçilerle olan para ilişkileri gerçekçi bir şekilde gözlem altına alınmalıdır.

ÇEVRE VE SU

Ülkenin dört bir yanında inşa edilen **HES'ler ile biyoçeşitlilik** yok edilmekte, su kaynaklarımız ticarileşmektedir. Deprem kuşağında yer alan ülkemizde Nükleer Santral kurulmaya çalışılmakta, doğal kaynaklarımız yok edilmekte, yeraltı kaynaklarımızın uluslararası şirketlere devredilmesi hedeflenmektedir.

17 yıldır tek başına iktidarda bulunan ve Türkiye'yi yöneten AKP, Çevre ve Su alanlarında da önemli yıkımlara neden olmuş, Çevre ve Su konusunda Dünyanın en verimli Ülkeleri arasında sayılan Ülkemiz ne yazık ki AKP iktidarı döneminde içler acısı durumlara düşürmüştür AKP nin Doğa Çevre ve Su politikası ve yaklaşımı tamamen rant ve kar üzerinedir. Ülkemizde yapılan HESler, Barajlar, Mayınlı araziler, yasaklanan yaylalar, yer üstü ve yeraltı kaynakların hunharca sermaye peşkeş çekilmesi ve Kentsel dönüşüm adı altında meralarımızın, ormanlarımızın ve Zeytinlik alanları yok edilmesi AKP politikasının belirgin örnekleridir.

Son 17 yılda Orman Kanunu başta olmak üzere Tarımsal üretim Kanunlarında, Toprak koruma Kanunu, Mera Kanunu ve diğer kanunlarda defalarca değişiklik yapılmıştır. Torba yasalara tıkıştırılan; tapu-kadastro, karayolları, enerji, madencilik gibi konularla ilgili yasal düzenlemelerle de Çevre ile direk veya dolaylı ilgili kanunlar delik deşik edilmiştir. Ve her düzenleme Doğamızın yok edilmesine, orman alanlarımızın daraltılmasına, çıkar çevrelerine peşkeş çekilmesine olanak sağlayacak niteliktedir. Ülke tam anlamıyla bir şantiye alanı haline getirilmiştir. Her yer de izin verilen taş, mermer ocakları, HES'ler, yollar, Maden Vb. tesisler karşımıza çıkabilmektedir.

Özellikle bölgede, yani dünyanın en zengin, verimli ekolojik coğrafyasında talan edilen, yağmalanan realitelerinden birisi de insansızlaştırmaktan sonra doğayı tahrip etmek olmuştur. İnsanın, tabiatın ve tüm canlıların bir ahenk içerisinde var olduğu bölge coğrafyasında, tarih boyunca barbarlığa istilalarına maruz kalmış ve kalmaya devam etmektedir. Ormanların yakılması, barajların yapımı, hidro elektrik santraller(HES), köyden kente göç, çevre kirliliği, oksijen tüketen araçsal yoğunluk, betonlaşma, doğadan uzaklaştırma, çevre katliamları gibi gibi kirlili politikalar bu günde devam edilmektedir.

ORMAN

17 yıldır tek başına iktidarda bulunan ve Türkiye'yi yöneten AKP, ormancılık alanında da önemli yıkımlara neden olmuş, 177 yıllık geleneği bulunan ormancılık kurumunu içler acısı durumlara düşürmüştür. Köyden kente göç nedeniyle insan baskısının azalmasına, önemli sorun odakları ve alanlarının gündemden düşmesine karşın ormanlarımız ve ormancılığımız geriye gitmiştir. Köyden kente göç, orman içinde ve bitişiğinde yaşayan yurttaşlarımızın yakacak ihtiyacını karşılamak amacıyla ormanlardan kaçak ve düzensiz yararlanmasını önemli ölçüde düşürmüştür. Göçle birlikte hayvancılık da neredeyse ortadan kalkmış, otlatma baskısı da azalmıştır. Geçmişte kaçakçılık ve keçi ile sembolleşen sorunlar, günümüzde ihmal edilebilir boyuttadır. Bu nedenledir ki, köylülerin terk ettikleri tarlalar yeniden orman ağaçlarıyla kaplanmaya başlamış, aşırı ve düzensiz otlatma nedeniyle baskı altında kalan ve dejenere olmuş ormanlar toparlanabilmiştir. AKP'nin övüdüğü son 17 yılda yaklaşık 1 milyon hektarlık orman artışı ormancılık kuruluşlarının başarısı ve yapılan ağaçlandırmalar sayesinde değildir, köyden kente göçün bir sonucudur.

Başta iktidar olmak üzere ilgili Bakanlık ve OGM yetkilileri, her orman talanı ve ağaç katliamı sonrasında kendilerinin milyarlarca fidan diktiğini ifade etmektedirler. İfade edilen sayı 3 milyara kadar çıkmıştır. Kamuoyunun gözünü boyamaya yönelik bu söylemler dayanaksızdır, yalandır; hiçbir şey ifade etmemektedir. Bu fidanlar hangi süre içerisinde dikilmiştir, hangi kurumlar ne kadar dikmiştir, nereye dikilmiştir, maliyeti ne kadardır, dikilen fidanların ne kadarı tutmuştur, tutmayan fidanlar nedeniyle ekonomik kayıp ne kadardır? Sadece ortaya şu kadar fidan diktik diyerek bu tür bilgileri hasıraltı etmeye çalışmak, samimiyetsizliğin de bir göstergesidir. Eskiden hektar birimiyle alan bazında ifade edilen ağaçlandırma çalışmalarının fidan sayısı ile ifade edilmesi bile başlı başına bir göz boyamaktır. Örneğin 1 hektar alana bilimsel olarak 10 bin fidan dikilmesi gerekiyorken, 20 bin fidan dikilmesi, sayısal olarak büyük bir iş yapıldığı kanaatini doğursa da, aslında israf ve savurganlığı gösterir

AKP'nin doğaya ve orman varlığımıza en küçük bir sevgi ve saygısı olmadığı da yaptıkları icraatlarla tescillenmiştir. Onlar için rant ve kar uğruna her şey feda edilebilir. İstanbul'a yapılacak 3. Boğaz köprüsü ve 3. havalimanı, İstanbul'un ciğerlerini yok etti. Her iki proje de büyük oranda orman alanlarına inşa edildi. AKP'nin doğa ve orman sevgisi bu kadardır.

Son 17 yılda 14 kez Orman Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır. Torba yasalara tıkkıştırılan; tapu-kadastro, karayolları, enerji, madencilik gibi konularla ilgili yasal düzenlemelerle de orman kanunu delik deşik edilmiştir. Ve her düzenleme orman alanlarımızın daraltılmasına, çıkar çevrelerine peş keş çekilmesine olanak sağlayacak niteliktedir. Bu düzenlemelerle orman alanlarından ormancılık dışı amaçlarla yararlanma deyim yerindeyse ayağa düşürülmüştür. 6831 sayılı Orman Kanunu'nun izinlerle ilgili 16. 17. ve 18. Maddeleri ve ilgili yönetmelikler defalarca değiştirilmiştir. Bu sayede en küçük bir ekonomik getiri için ormanlar rahatlıkla feda edilebilmektedir. Ormanlarımız şantiye alanı haline getirilmiştir. Her yer de ormandan izin verilen taş ve mermer ocakları, HES'ler, yollar, değişik tesisler karşımıza çıkabilmektedir.

Yine 6831 sayılı Kanun'un 2-a ve 2-b maddeleri değiştirilmiştir. Bu değişiklikler ne yazık ki CHP ve MHP de destek vermiştir. "Orman vasfını kaybettiği" gerekçesiyle orman sınırı dışına çıkarılan yerlerin işgalcilerine satılması sağlanmış, böylece orman suçu işleyenler ödüllendirilmiştir. Böyle bir yasal düzenlemeyi meşrulaştırmak adına büyük yalanlar söylenmiştir. Örneğin 2-b düzenlemesi ile ülkemizin 25 milyon Dolar gelir elde edeceği Bakan ağzından ifade edilmiştir.

Aradan yaklaşık 10 yıl geçti; Hükümet 2-B düzenlemesi ile ne kadar gelir(!) elde edildiğini; hangi bölgelerde kimlere orman alanlarının satıldığını ayrıntılarıyla açıklamakla yükümlüdür. Kamuoyuna yansıtılmadan 2-A'da yapılan değişiklik çok daha büyük yıkımlara kapı aralamıştır. Böylece fiilen orman olmasına karşın “orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen” yerlerin de ormansızlaştırılmasına olanak sağlanmıştır.

Bilindiği gibi ülkemiz ormanları, orman amenajman planlarına göre işletilmekte; nerede ne kadar kesim yapılacağı, orman gençleştirileceği, ağaçlandırma yapılacağı bu planlara göre düzenlenmektedir. Ancak AKP Hükümetleri orman amenajman planlarını işlevsizleştirmişlerdir. Plan değiştirme yetkisi uygulayıcı birimlere devredilmiş, uygulayıcılar planları istedikleri gibi değiştirmiş, plansız çalışma egemen kılınmıştır. Bilimsel yöntemlerle 10 ve 20 yıl için hazırlanan planlar, uygulamaya girdikten 1 yıl sonra tümüyle değişebilmektedir. Söz konusu değişiklikler de daha çok ağaç kesme doğrultusunda yapılmaktadır. Planlamada fonksiyonel yaklaşımlarla ekolojik ve sosyal boyutlar dikkate alınırken, uygulamada ise ne yazık ki sadece odunculuk yapma anlayışı kırılmamıştır. Toprak koruma, erozyon önleme, doğa koruma gibi amaçlar atfedilen alanlarda, daha çok odun üretme anlayışı hala geçerlidir. Üstelik AKP kadroları böylesi bir ormancılığı teşvik etmekte, teknik kadroları bilimsel uygulamalara zorlamaktadır.

177 yıllık geçmişi olan Orman Genel Müdürlüğü acınacak durumlara düşürülmüştür. Bütün kamu kurumlarında olduğu gibi, AKP ormancılık kurumlarında da kadrolaşmıştır. Yandaş değilseniz, Hükümet güdümlü yandaş sendikaya üye değilseniz; artık en küçük idari bir birimde yönetici olamamaktasınız!

Bugün sadece AKP yandaşı olmak, başka hiçbir ölçü aranmaksızın yeterlidir. Bu yetmezmiş gibi, 2014 yılı Mayıs ayında “rotasyon” diye bir uygulama gündeme getirildi. Bilgi, deneyim, beceri birikimlerine bakılmaksızın, muhalif görülen idari ve teknik kadroları sürgün edildi. O dönem 2000 dolayında teknik personel bu sürgün furyasından nasibini aldı. Rotasyon uygulamasından en çok etkilenen birimlerden biri de Ormancılık Araştırma Müdürlükleri oldu. Yöresel-ekolojik projeler yapan kadrolar darmadağın edildi.

AKP Hükümeti iktidara geldiğinde sıkça “**Devlet ormancılığında millet ormancılığına geçeceğiz**” söylemine sarılmıştır. Bu söylemin karşılığı yaşanan süreçte tümüyle ortaya çıkmıştır. İktidara geldikten sonra yaptığı uygulamaları ve hukuksal düzenlemeleri kısaca anımsayalım.

- 1- 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu değiştirilerek, milli park, tabiat parkı vb. korunan ormanlarda yapılaşma olanağı ve buraların 29 yıllığına kiraya verilmesine olanak sağlandı.
- 2- Kestane ve kızılğacın orman ağacı olmaktan çıkarılmasını sağlayan yasal düzenleme yapıldı. İktidar ormana ve ormancılığa sermaye nerden nasıl para kazacak olursa bunu meşru saymakta insanlığın, canlıların yararı hiçe sayılmaktadır. Ormancılıkta ağaç kesimi, tomruklama, kabuk soyma gibi hasat işleri ise Anayasa ve 6831 Sayılı yasaya aykırı olarak “Dikili Satış” diye adlandırılan bir uygulama yapılmaktadır. Bu uygulama orman köylerinde yaşayan orman işçilerini işsiz bırakmakta, ormanların yapısını bozma, ekolojik koşullara zarar vermekte ve orman köylüsünün yakacak odun bulamaması riskini artırmaktadır. Kaldı ki bu “Dikili Satış” yönteminin benzeri daha önce uygulanmış, ormanlarımızda yarattığı yıkın nedeniyle terk edilmiştir. Dikili satış köylerdeki yoksulluğu daha da artırıcı sonuçlar vermektedir.

- 3- Maden Kanunu, Turizmi Teşvik Kanunu, Kadastro Kanunu, Karayolları Kanunu, Afet Kanunu, 6831 Sayılı Orman Kanunu vb bir çok kanunda doğa karşıtı değişiklikler yapılmıştır. Maden Kanunu, Turizmi Teşvik Kanun vb kanunlarda yapılan değişiklikler ormanların yapısal özellikleri, işlevleri ve önemi dikkate alınmaksızın her yerde maden araması ve işletmesinin açılması olanağı getirilmiştir. Her ilin ormanlarının %05 inin turizm yatırımlarına ayrılması olanağı getirilmiştir. Bu nedenle ormanlar madencilik HES uygulamalarıyla delik deşik edilmiştir. Yapısal özellikleri bozulan ormanların rüzgâr, böcek ve mantar zararlılarıyla karşılaşması şaşkıncı olmayacaktır. İşin düşündürücü bir tarafı ise Başbakanlık Genelgesi ile bu türden izinlerin Başbakanlık tarafından verileceği şeklinde yapılan değişikliktir. 6831 Sayılı Orman Kanunu görevi Orman Genel Müdürlüğüne verilmiş olmasına karşın Başbakanlık Genelgesi ile hukuka aykırı şekilde yasa devre dışı bırakılmıştır.
- 4- 2005 yılında 116 orman fidanlığından 39 tanesinin kapatılması ve satılmasına karar verildi. Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği bu kararı ormancılığa zarar vereceği gerekçesiyle yargıya götürdü. Yargı sürecinde 6 fidanlığı sattı. 1961 yılında Atatürk Orman Çiftliği'nden (AOÇ) alınarak fidanlık yapılan Söğütözü ise TOBB'ne satıldı. Yargı bu karar önce durdurdu sonra da iptal etti. Yargı kararına aykırı olarak bir fidanlığı daha sattılar. 7 tanesi satılan 39 fidanlığın bir çoğu da işlevsiz hale getirilmiştir. "Özel fidanlıklar geliştirdi, devletin fidan üretmesine gerek yok" diyerek fidanlıkları satanlar daha sonraki yıllarda Orman Genel Müdürlüğü'ne ait yerlerde fidanlıklar açmak zorunda kaldılar. Rant uğruna yılların fidanlıklarını satanlardan ise hiç hesap sorulmadı.
- 5- Orman dışına çıkarılan yerlerin satılmasını (2B), orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin orman dışına çıkarılması (2A) ve tarım arazilerinin satılmasını öngören yasal düzenlemeler yapıldı. AKP iktidarı 2003 yılında 2B alanlarını parası olan herkese satılmasını ve Anayasa ile verilen "Devlet ormanlar devlet tarafından korunur ve işletilir" yaptırımını "Devlet ormanları devlet tarafından korunur, işletilir ve işletirilir" biçiminde değiştirmek üzere yasal düzenleme yapmak istemişti. Ormanlarımıza Sahip Çıkalım Birliği(OSB) ve kamuoyunun tepkisi ve girişimleriyle bu değişiklik başarıya ulaşamamıştı. Zamanın Bakanı Osman Pepe ve şimdiki Bakan Veysel Eroğlu çeşitli defalar açıklama yaparak; orman kadastrounun 3-5 yıl içinde bitireceği sözünü vermişler ama sözlerini yerine getirmemişlerdir. 2012 yılında çıkarılan yasa ile 2B alanlarının satılması, TOKİ'ye arsa sağlaması ve "proje alanı" adı altında orman yağmasına da kapı aralanmıştır. 2A değişikliği ile sonsuza değin "orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen" ormanların orman rejimi dışına çıkarılması olanağı pekiştirilerek ormanlarımızın tümü tehdit altına sokulmuştur. Aynı yasa ile 925 bin hektar tarım alanının satılması olanağı sağlanmıştır.
- 6- Amenajman Yönetmeliği, Ağaçlandırma Yönetmeliği, Ormanlardan Verilecek İzinlere Dair Yönetmelik vb birçok yönetmelik birkaç kez değiştirildi. Gerçekleştirilen yasal düzenlemelerden başka yönetmelik değişiklikleri ile ormanlarımıza ve ormancılığımıza büyük zararlar verilmiştir/verilmektedir. Kimi zaman ise yasal düzenleme yapamadıkları konularda yönetmelik değişikliği ile amaçlarına ulaşmayı yeğlemektedirler. Amenajman Yönetmeliği değişikliği yapılarak, plan yapılmasını ve denetleme dahi özelleştirilmiştir. Denetlemenin bir kamu görevi olduğu gerçeği bile görmezden gelinmektedir. 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 17 ve 18 maddelerine dayanarak verilecek izinlere ilişkin yönetmelik değişikliği çok çarpıcıdır. Bu yönetmeliklerle Yap İşlet Devret modeliyle yapılacak tesislerden ücret alınmaması, başka yerlerde yapılan kazılarda çıkan pasanın dökülmesi depolanması için ormandan

tahsis yapılması, kamu özel ortaklığı modeli ile yapılacak eğitim ve sağlık tesislerine orman tahsisinin yapılması olanağı sağlanmaktadır. Oysa getirilen bu olanaklar yasaya aykırıdır.

- 7- Milli Parklar Kanunu'nda yapılan değişiklikle "koruma kapsamında" olduğu kabul edilen milli parklar ve tabiat parkları kiralama adı altında özelleştirildi; korunduğu varsayılan bu yerler rant alanlarına dönüştürüldü, parası olmayanların yararlanması engellendi. Buna örnek olarak Kızılcahamam Soğuksu Milli Parkı'nı (uzmanlık alanı olmadığı halde Ankara Büyükşehir Belediyesi verildi) ve Beypazarı Eğriova Tabiat Parkı'nın düşürüldüğü durum verilebilir.

TOPRAK MASÜLLER OFİSİ (TMO) ;

1928 Ekonomik krizinin ve yaklaşan dünya savaşının belirtileri nedeni ile 1932 yılında Ziraat Bankası buğday alımı ile görevlendirilmiştir. Buğdayın depolanması için gereken silo ve ambar inşa görevi de verilen Ziraat Bankası; artan üretime karşın yetersiz kalması sebebiyle 1938 yılında Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) kurulmuştur.

Kurulduğu dönemde TMO'ya; buğday fiyatlarının üreticiler bakımından normalin altına düşmesinin ve tüketici halk aleyhine yükselmesinin engellenmesi, buğday piyasasının korunması ve düzenlenmesi, gerektiğinde buğday ithalatı ve ihracatı yapması, dünya buğday üretimi ve hareketlerini takip etmesi, gerekli görülecek yerlerde un ve ekmek fabrikaları kurması, uyuşturucu maddelerle ilgili devlet tekeli yürütülmesi ve benzeri görevler verilmiştir. Bununla birlikte diğer hububat ürünleri ile bitkisel ve hayvansal yağlar, et ve balık, yonca tohumu ve bakliyat alımı görevleri ve İkinci Dünya Savaşı'nın hüküm sürdüğü yıllarda ve sonrasında, benzin, otomobil lastiği, et kavurması, margarin ve kahve gibi maddelerin tedarik ve dağıtımını nohut, akdarı, fasulye, mercimek, bakla ve börülce ve susam gibi tarım ürünlerinin alımı ile görevlendirilmiştir.

Uluslararası piyasaların belirlediği tarım politikaları nedeniyle etkinliği azaltılan TMO 2003 yılına kadar 14 bölge müdürlüğü, 130 şubesi ve 200'den fazla ajansı ile faaliyet yürütürken aşama aşama AKP eliyle tasfiye edilmiş; Bölge Müdürlükleri, Şube ve Ajansları hızla kapatılarak çiftçilerin piyasa koşullarında görece güvende kalma olanakları yok edilmiştir.

Küresel kapitalizmin pazar koşullarında tarımsal üretimin bitirilmesi politikası, Dünya Bankası ve IMF tarafından belirlenen politikalar AKP Hükümeti eliyle yürütülmekte, "Ofis Çiftçinin Kara Gün Dostudur" sloganıyla , çiftçi ve tüketici lehine çalışan TMO tasfiye edilerek üreticiler piyasa koşullarının insafına bırakılmaktadır. TMO stok amaçlı alım yapamamakta, bu durumda piyasa koşullarında üreticinin ve tüketicinin fiyat dalgalanmalarına karşı korunabilmesi mümkün olmamaktadır.

Buğday başta olmak üzere tarımsal üretimin arttırılmasına yönelik en belirleyici kurum olan TMO çıkarılan çeşitli yönetmeliklerle üreticiden hızla koparılmaktadır. Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü'nün çıkardığı "**hububat alım satım esaslarına ilişkin yönetmelik**" le Ofisin üreticiden alacağı ürünlerin asgari alım miktarları belirlenmektedir. **Bu yönetmelikle 2017/2018 ve sonraki yıllarda TMO'ya satılabilecek ürünlerde asgari olarak 80 ton sınırı konulmuştur. TÜİK verilerine göre ortalama Tarımsal İşletme büyüklüğünün yoğunluklu olarak 20-50 dekar arasında olduğu ülke koşullarında** tarımla uğraşan bir çiftçinin bu asgari miktarı sağlaması mümkün değildir. Bu uygulama pratikte, çiftçinin ürününü serbest piyasa koşullarında maliyetinin altında tüccara satmasını, tüccarın ise ürünü topluca daha yüksek fiyatla TMO ya satmasının önünü açılmaktadır. Çiftçi tüccarın insafına, TMO 'nun görece güvenli ve piyasadan yüksek olan fiyatları ise tüccarların kasasına terk edilmektedir.

TMO İçin Çözüm Önerilerimiz;

- 1-** Ülke Koşullarında bir insanın günlük enerji ihtiyacının yaklaşık %50 si ekmekten sağlanmaktayken temel besin kaynağı olan buğdayın piyasa koşullarının insafına terk edilmesi kabul edilemez.
- 2-** TMO'nun fiyat uygulaması Taban Fiyat üzerinden açıklanırken, bu durum alımların borsada yapılması nedeniyle, TAVAN fiyat işlevi görmektedir. Alımların tüccarlarla beraber borsada yapılması engellenmeli, TMO'nun tarım ürünü piyasasındaki etkinliği arttırılmalıdır.
- 3-** TMO alımlarını vadeli değil, peşin ödeme üzerinden yapılmalıdır.
- 4-** Üreticinin Ofise mahsul satışını pratikte engelleyecek olan “**Toprak Mahsulleri Ofisi Hububat Alım Satım Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği**” verili şekli ile iptal edilmelidir.
- 5-** Kapatılan bölge müdürlükleri açılmalı, şube ajanslar artırılarak bütün köylerle bağlantı kurulmalıdır.
- 6-** Kapatılan ekmek fırınları ve un fabrikası yeniden açılmalıdır.
- 7-** Afyon'da faaliyet gösteren alkaloit fabrikasının çalışma koşulları çalışanlar lehine düzenlenmeli, meslek hastalıklarına karşı önlemler arttırılmalıdır.
- 8-** TMO'nun piyasada püzenleyici olma rolü arttırılmalı, tarım piyasasına müdahalesini belirleyebilecek şekilde üretim deseninin belirlenmesinde çiftçi desteklemeleri yükseltilecek buğday başta olmak üzere istenen rekolteye uygun üretim teşvik edilmelidir.
- 9-** TMO'nun ürün satış yerleri arttırılmalı, piyasa koşullarında tüketiciye sağlıklı ve ucuz ürün temini sağlanmalıdır.
- 10-** Çiftçiler (üretici) ürününü direk TMO ofislerine verebilmeli, tüccar konumundaki aracılar kaldırılmalıdır.

Gezici Mevsimlik Tarım İşçileri;

Türkiye'nin kalkınmasında ve nüfusun önemli bir bölümünün geçiminin sağlanmasında etkili olan tarım sektörü, istihdam edilen işgücünün yaklaşık % 23'ünü oluşturmakta olup (TÜİK, Mart 2016), bunun da yarısının mevsimlik tarım işçilerinden oluştuğu tahmin edilmektedir. Sayıları azımsanamayacak ölçüde fazla olan mevsimlik tarım işçilerinin yaşam ve çalışma koşulları insan onuruna yakışır düzeyde olmamasının yanı sıra, yeterli yasal korumadan da uzaktır.

Türk hukuk sistemi içerisinde mevsimlik tarım işçilerine yönelik özel bir yasa bulunmamaktadır. Sadece İş Kanunu'nun bazı maddelerinde ve bazı diğer kanunlarda mevsimlik işlere değinilmiştir. Bu yüzden uygulamada karşılaşılan sorunlar Yargıtay içtihatlarıyla çözümlenmeye çalışılmaktadır. Mevsimlik tarım işçileri ulaşım, beslenme, barınma, eğitim ve sağlık alanlarında yaşadıkları sorunların yanı sıra, haftanın yedi günü, günde on iki saate varan uzun çalışma süreleri, iş kazaları ve meslek hastalıklarına açık ağır çalışma koşulları ve düşük ücretlerle yeterli yasal korumadan yoksun durumdadırlar. Mevsimlik tarım

işçilerinin yaşam ve çalışma koşullarının düzenlenmesi ve bu yasal boşluğun doldurulması amacıyla Başbakanlık 24 Mart 2010 tarihinde mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve sosyal hayatlarının iyileştirilmesi hakkında bir genelge yayımlamıştır. Ancak genelgede on dokuz madde olarak sıralanan yapılması gereken faaliyetlerin, uygulamada çoğunlukla yerine getirilmediği gözlenmektedir. Tarımsal kökenli mevsimlik göçte ise Doğu, Güneydoğu ve Orta Anadolu Bölgelerinde yaşayan insanların çoğunlukla aileleri ile birlikte, yılda ortalama 3-4 aylığına, pamuk, fındık, tütün, çay, üzüm, havuç ve şekerpancarı tarımının yoğun olarak yapıldığı Çukurova, Karadeniz, Ege, Marmara ve İç Anadolu Bölgelerine; ekim, dikim, çapa, sulama ve hasat dönemlerinde göç ettikleri görülmektedir.

Hattı olan şehirlerden trenle, diğer yerleşim birimlerinden ise minibüs, traktör, kamyonet, kamyon gibi araçlarla yolculuk yapılmaktadır. Erkek, kadın, yaşlı, genç, çocuk; tüm aile kabileye katılmaktadır. Fakir olduklarından dolayı giderlerini azaltmak için eşyaları, bulabildikleri kadar erzakları, kümes hayvanları ve hatta keçi-koyun gibi küçükbaş hayvanlarını da beraberlerinde götürmektedirler. Kullanılan ulaşım araçları kapasitelerinin çok üzerinde yolcu taşımaktadır. Trenle gidenler 5-6 kişilik kompartımanlara eşyalarıyla birlikte 10-15 kişi sığmaya çalışmakta, 10-12 kişi alan minibüslere 15-20 kişi binmekte, kamyon, kamyonet veya traktör kasalarında ise onlarca insan taşınmaktadır. Böyle olunca her çalışma sezonunda gidiş-gelişlerde sık sık trajik trafik kazaları yaşanmakta, yüzlerce insan bu şekilde can vermektedir.

Mevsimlik-gezici tarım işçileri çalışma iş bitiminde memleketlerine dönerken de ücretlerinin ödenmemesi veya kesintiye uğraması, taahhütlerin yerine getirilmemesi gibi birçok haksızlığa ve baskıya uğramakta, haklarını aradıklarında suçlu görülmektedirler.

Gezici-mevsimlik tarım işçiliğinin çalışma sezonu Nisan ila Kasım ayları arasındaki dönemdir. Konuyla ilgili araştırmalar, çalışma koşullarının gittikçe ağırlaştığını buna mukabil ise ücretlerin giderek düştüğünü göstermektedir. Tarım faaliyetleri doğası gereği fiziksel olarak zorlayan bir çalışma olmasıyla birlikte işletme-tarla sahibinin yaklaşımları ile işçilerin çaresizlikleri ve örgütsüzlükleri de çalışma koşullarının ağırlaşmasına yol açmaktadır.

Mevsimlik tarım işçilerinin çoğunluğunun Kürt olması ve Kürt sorununun demokratik ve barışçıl yollarla çözülmemesinin sonuçlarından birinin de mevsimlik tarım işçiliği şeklinde yaşandığı bir gerçektir. Milliyetçiliğin, şovenizmin kışkırtıldığı dönemlerde mevsimlik tarım işçilerinin hedef haline getirilmeleri de bununla bağlantılıdır.

Mevsimlik tarım işçiliğinde ücretler günlük yemviye olarak hesaplanmaktadır. Ücretler oldukça düşük olup kadınlar ile çocuklara ödenen ücretler ortalama ücretlerin de altındadır. Çocuk işçiliğinin bu alanda oldukça yaygın olduğu da diğer acı bir gerçektir.

Çoğu zaman kadın işçi yetişkin erkekten daha fazla iş yapmasına, çocuk hemen hemen diğerleriyle eşit düzeyde iş yapmasına rağmen yetişkin-genç erkeğe verilen ücrete nazaran kadın işçiye verilen ücret yaklaşık %30-40'ı daha düşük, çocuğa verilen ücret ise yarısı kadardır.

Bahar ve yaz mevsiminin uzun gündüzleri dikkate alınırса çalışma sabah şafağından akşamın karanlığına kadar çoğu zaman 12-14 saate kadar çıkabilmektedir. Gezici-mevsimlik tarım işçiliği neredeyse hiç bir sosyal güvenceye haiz değildir.

Bölgeye göre dayı, aracı, çavuş, elçi, son zamanlarda da taşeron gibi adlar alan, devletin resmi tanımlamasına göre de aracı olarak belirtilen kişiler iş arayanlara iş bularak, onların hangi işlerde, nerede, ne kadar, hangi ücretle ve hangi şartlarda çalışacaklarını düzenlemektedirler. 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda Mevsimlik Tarım İşçileri 2012 tarihli 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda mevsimlik işçilerin sendikaya üye olamayacaklarına, sendika kuramayacaklarına ya da sendikal faaliyetlere katılamayacaklarına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Nitekim Yargıtay da mevsimlik işçilerin işçi sendikasına üye olamayacaklarına dair yasada bir hüküm bulunmadığını, aksine mevsimlik işçilerin sendikaya üye olmalarının mümkün olduğunu savunmaktadır. Yine Yargıtay'a göre işçinin geçici olarak işsiz kalması sendika üyeliğini etkilemez. Bu itibarla, çoğunluk tespitinde hizmet akdi askıda kalan işçilerin de nazara alınması gerekir

Mevsimlik-Gezici Tarım İşçiliği Alanında Ortaya Çıkan Sorunların Çözümüne Dair Önerilerimiz:

- 1) Neo liberal tarım politikalarında vazgeçilmeli,
- 2) Konu ile ilgili acil yasal bir düzenleme yapılmalı,
- 3) Küçük aile tarım işletmelerine gerekli destekler verilmeli,
- 4) Kentsel dönüşüm adı altın tarım arazilerin sermayeye peşkeş çekilmesi politikalarından vazgeçilmeli,
- 5) Mevsimlik-gezici-geçici tarım emekçilerine sendikal örgütlenme hakkı önündeki fiili engeller kaldırılmalı,
- 6) Mevsimlik-gezici-tarım işçiliğine yol açan koşullar ortadan kaldırılmalı,
- 7) Doğu ve Güneydoğu illerinde 90 yıllarda yaygın olarak uygulanan politikaların sonucu olarak köy boşaltmaların mevsimlik tarım işçiliği sorununu ortaya çıkardığı, büyüttüğü gerçeğinden hareketle; köylere dönüşlerin etkin biçimde sağlanması, bu insanların kendi topraklarında, kendilerinin yöneteceği tarım-hayvancılık faaliyetlerinin ve kooperatifleşmenin teşvik edilerek önünün açılması,
- 8) Mevsimlik-gezici-geçici tarım işçiliğinin kaçınılmaz olduğu hallerde barınma, beslenme, sağlık, ücretler başta olmak üzere insan onuruna yaraşır çalışma koşullarının ve çocukların eğitimlerinin aksamaması için olanak sağlanması.

11. KALKINMA PLANI MADENCİLİK VE ENERJİ ALANINDA DA SERMAYENİN ÇIKARLARINI ESAS ALIYOR!

MADENCİLİK

Toplumsal, ekonomik ve çevresel bakımdan sürdürülebilir bir madencilik ve enerji sektörünün gelişimi; devlet, sektörde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar ile demokratik kitle örgütleri ve sivil toplum örgütlerinin yapıcı işbirliği ile mümkündür. Söz konusu tarafların doğrudan katılımları olmaksızın hazırlanacak herhangi bir sektör planının ya da plan uygulamasının başarılı olması mümkün görülmemektedir. Azami katılımcılığın sağlanarak ve ülkemizdeki tüm paydaşların görüş ve önerileri ile geliştirilmesi, Kalkınma Planlarının nihai başarısı bakımından ön koşuldur. Bununla birlikte planın hazırlık sürecinde katılımcılığın yeterli ölçüde sağlanmadığı ve bu yönüyle plan çalışmasının eksik kaldığı açıktır. Strateji belgeleri ve

planları, mevzuat hazırlıkları, yol haritaları, eylem planları vb. belgeler; mutlaka demokratik, katılımcı ve şeffaf bir anlayışla hazırlanmalı, bu çalışmalara ilgili kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin yanı sıra; üniversiteler, bilimsel araştırma kurumları, meslek odaları, uzmanlık dernekleri, sendikalar ve tüketici örgütlerinin, etkin ve işlevsel katılım ve katkıları sağlanmalıdır.

- 1) Planda madencilik sektörüne yönelik somut ve sayısal hedeflere yer verilmemiş olup, daha çok sektöre ilişkin genel bir temenniler manzumesi ortaya konulmaktadır. Bu yönüyle sektörün temel sorun ve ihtiyaçlarının bütünüyle anlaşılamadığı, bu nedenle çözüme yönelik politika ve hedeflerin plana yansıtılmasında zorluklar yaşandığı izlenimi verilmektedir.
- 2) Plan dokümanında temel amacın “*Madencilik sektöründe hammadde arz güvenliğinin sağlanması, madenlerin yurt içinde işlenerek katma değerinin artırılması yoluyla ülke ekonomisine katkısının geliştirilmesi*” olduğu ifade edilmekle birlikte, bu amacın hangi somut yol ve yöntemlerle gerçekleştirileceği ortaya konulamamaktadır.
- 3) Madencilik sektörünün tüm alt sektörlerinde üretimin artırılması doğru olacaktır. Ancak söz konusu üretimin hedefi dış satım değil, ülke sanayi sektörleri olmalıdır. Madencilik sektörünün ülke kalkınmasındaki kritik önemi, fazla miktarlarda üretilip yurt dışına satılarak döviz elde edilmesinde değil, yerli sanayiye düşük maliyette ve kaliteli girdi sağlamasındadır. Bu çerçevede, madencilik sektörünün planlanmasında ülke sanayi sektörleri ile entegrasyonun ön planda tutulması kritik önemdedir. Bununla birlikte söz konusu entegrasyona ilişkin olarak plan çalışmasında yer alan öneriler doyurucu olmaktan son derece uzaktır.
- 4) Plan çalışmasında; enerjide dışa bağımlılığın ve cari açığın azaltılmasını teminen, başta linyit olmak üzere, jeotermal ve kaya gazı gibi yüksek potansiyeli bulunan yerli kaynaklara yönelik arama, üretim ve Ar-Ge faaliyetleri artırılacağı ifade edilmektedir. Bununla birlikte söz konusu kaynaklardan son yıllarda neden istenilen ölçülerde yararlanılmadığı ve - önemli miktarlarda kömür rezervlerinin bulunduğu her platformda ifade edilmekle birlikte yerli kömürlerin Türkiye enerji tüketimini karşılamadaki payının neden süratle düşmekte olduğuna ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmamaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’de yerli kömür sektörüyle ilgili temel sorunların tespitinin yapılmaksızın soyut bir “*üretimi arttırma*” hedefinin konulması uygun ve doğru bir planlama yöntemi değildir.
- 5) Sektör için ayrı ayrı önemli olan çevre ve iş güvenliği alanlarının aynı torbaya atılarak “*madencilik sektörünün çevre ve iş güvenliği mevzuatına uyumu geliştirilecektir*” ya da “*çevre ve iş güvenliği mevzuatına uyum bilinci artırılacaktır*” şeklinde soyut ifadelerle geçirtilmesinin planlama ciddiyetiyle bağdaşmadığı düşünülmektedir.
- 6) Madencilik sektöründe maden havzalarının “Genel Havza Planlaması”na dayanan bir disiplin içerisinde ele alınmaması önemli kaynak kayıplarına, verimsizlik ve iş güvenliği sorunlarına yol açmaktadır. Bu bakımdan söz konusu kavram madencilik sektörü açısından son derece önemlidir. Bununla birlikte, bu konunun “*Havza madenciliği ve yakın sahalardaki faaliyetlerin maliyet etkinliği ve iş güvenliğinin artırılmasına dönük çalışmalara hız verilecektir*” şeklinde içeriğinin ne olduğu anlaşılamayan bir ifadeyle geçirtilmesi uygun görülmemektedir.
- 7) “*Ekonomik potansiyeli yüksek madenler ile diğer kritik hammaddelerin üretim altyapısı oluşturulacaktır*” gibi ne olduğu anlaşılmayan soyut ifadelere planda yer verilmesi

şaşkınlıkla karşılanmaktadır. “*Ekonomik potansiyeli yüksek*” ya da “*kritik hammadde*” tanımlamalarının neye karşılık geldiği, “*üretim altyapısını oluşturmak*”tan ne kast edildiği anlaşılammaktadır. Bir planlama çalışmasında kullanılan kavramların bilimsel ya da en azından sektör tarafından anlaşılabilir olması gerekmektedir.

- 8) Plan çalışmasında ülkemiz ekonomisi için temel ve kritik madenlerin belirlenmesi, bu madenlerin güvenli teminine yönelik yol haritasının hazırlanması ve bu madenlere ilişkin stratejik rezerv, stok, ihracat kısıtlaması konularında düzenlemeler yapılması hedeflenmektedir. Gerçekten de hedeflenen bu hususlar her ülke için olmazsa olmaz gerekliliklerdir. Bununla birlikte, bu denli önemli çalışmaların bugüne kadar yapılmayıp önümüzdeki plan döneminde yapılmasının öngörülmesi anlaşılammakta olup, ülkemizin bu alanlarda henüz herhangi bir çalışması olmadığına kamuoyuna açık bir belgeyle itirafının da doğru olmayacağı düşünülmektedir.
- 9) “*Ülkeler ve ülke grupları tarafından belirlenen kritik hammaddelerin ve nadir toprak elementlerinin aranması ve araştırılmasına yönelik projeler geliştirilecektir*” ifadesi anlaşılammaktadır. Hangi ülke ya da ülke grupları tarafından belirlenen kritik hammaddeler ve nadir toprak elementleri ülkemiz tarafından aranacak ve araştırılacaktır? Böylesi özensiz cümlelerin anlaşılabilir olmasını teminen yeniden düzenlenmesi ya da doküman içerisinden tamamen çıkarılması uygun olacaktır.
- 10) Madencilik sektörünün geliştirilmesine yönelik oluşturulacak amaç ve hedefler bilimsel ve teknik temeller üzerinde geliştirilmeli, plan çalışmasında bilimsel bilgi ile desteklenmeyen söylem ya da kavramlardan uzak durulmalıdır.
- 11) Madencilik sektörünün planlanmasında ülke sanayi sektörleri ile entegrasyon ön planda tutulmalıdır. Bu husus mevcut plan çalışmasında ihmal edilmiş ve kavramsal düzeyde dahi olsa belirli bir çerçeve çizilememiştir.
- 12) Madencilik sektöründe aramadan uç ürüne kadar her aşamada ileri teknoloji kullanımı amaçlanmalıdır. Üretim ve kaynak performansının iyileştirilmesine ve yeni ürünlerin elde edilmesine yönelik olarak yeni gelişen teknolojilerin kullanımı, bu sektörün ülke kalkınmasına katkısı bakımından kritik önemdedir. Bu nedenle sektörde yüksek teknoloji kullanımı ve üretilmesine yönelik araştırma-geliştirme çalışmalarına öncelik verilmelidir. Bununla birlikte, madencilik sektörünün teknoloji ve yenilik boyutları plan çalışmasında büyük ölçüde ihmal edilmiştir.
- 13) Madencilik ve Enerji sektöründe iyi eğitilmiş işgücünün varlığı önemlidir. Madencilik ve Enerji sektöründeki eğitim ve öğretim konusu plan çalışmasında ihmal edilen alanlar arasındadır.

ENERJİ

Enerjiden yararlanmak modern çağın gereği ve temel bir insan hakkıdır. Enerji kaynaklarının değerlendirmesinden başlayarak üretim, iletim, dağıtım aşamalarında toplum çıkarlarının gözetilmesi, bütün bu süreçlerde çevreye, iklime ve doğaya olumsuz etkilerin asgari düzeyde tutulması gereklidir. Bu ölçüt, enerji ile ilgili tüm faaliyetlerde geçerli olmalıdır. Enerjinin tüm tüketicilere yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve güvenilir bir şekilde bu bakış açısı ile sunulması, temel bir enerji politikası olmak zorundadır. Elektrik enerjisi; insan yaşamının zorunlu bir ihtiyacı, ortak bir gereksinim olarak toplumsal yapının vazgeçilmez bir ögesidir. Sosyal devlet anlayışında enerjinin tedarik ve sunumu kamusal bir hizmeti gerekli kılmaktadır.

Elektrik enerjisinde üretim, iletim ve dağıtım faaliyetleri arasında organik bir bağ söz konusudur. Bu nedendir ki, bu üç temel faaliyetin; demokratik ve katılımcı bir anlayışla oluşturulacak; toplum, kamu, ülke çıkarlarını gözeterek kamusal bir planlama anlayışı içinde yürütülmesi zorunludur. Elektrik enerjisi faaliyetleri toplum çıkarının gözetilmesi gereken bir kamu hizmetidir. Türkiye, özellikle son dönemlerde, enerji ihtiyacını esas olarak yeni enerji arzıyla karşılamaya çalışan, plansız ve özel sermaye çıkarlarını gözeterek bir politika izlemiştir. İletim ve dağıtımdaki kayıplar ve nihai sektörlerde yer yer % 50'nin üzerine çıkabilen enerji tasarrufu imkânları göz ardı edilmiştir. Enerji ihtiyacını karşılamak üzere genelde ithal enerji kaynağı kullanılmış, fosil kaynaklı ve ithalata dayalı yüksek maliyetli yatırımlar yapılmış, enerjideki dışa bağımlılık Türkiye için ciddi boyutlara ulaşmıştır.

- 1) İklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarının sınırlandırılması için enerji üretiminde öncelik ve ağırlığın, fosil yakıtlara değil, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarına verilmesi gerekmektedir. Toplum çıkarını gözeterek demokratik bir enerji planı ve programı için, sektörde bütünleşik kaynak planlaması zorunludur.
- 2) Planlama çalışmalarına; kültür ve tabiat varlıklarını koruyan, çevresel ve sosyal etkileri itibarıyla sorunsuz, bireysel ve toplumsal haklara karşı saygılı, nükleer macera peşinde koşmayan, özelleştirme, taşeronlaştırma ve iş güvencesinden yoksun çalışma koşullarından arınmış, toplumsal yararı gözeterek ve yeniden etkin kamu varlığını öngören bir anlayış egemen olmalıdır.
- 3) Petrol, gaz ve kömür tekellerinin çok etkin olduğu günümüz dünyasında, birincil enerji tüketiminde 2017'de %81, 2018'de %84,7 oranında olan bu fosil yakıtlara yüksek bağımlılık, izlenen politikalarda radikal değişiklikler olmadığı sürece, kısa ve orta dönemde kayda değer bir azalma göstermeyecektir.
- 4) Enerji; bir ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesindeki en önemli etmenlerden birisidir. Ancak, ülkemizde olduğu gibi; • yerli teknoloji yoksa, • enerji arzı, yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarına değil de, ağırlıklı ithal kaynaklara dayalı ise, • enerji talebi, çevre ve toplum çıkarları doğrultusunda planlanmıyor ve yönlendirilmiyor ise, • enerji yatırımlarında toplumun değil, yalnızca kazançlarını azamileştirme amacıyla olan sermaye gruplarının çıkarlarını gözeterek politika ve uygulamalar dayatılıyorsa, enerji toplumsal ve ekonomik gelişmeye katkı sağlayan bir unsur olmaktan çıkar, ciddi bir soruna dönüşür.
- 5) Aşırı dışa bağımlılık, artan enerji faturaları, temininde aksama ve sıkıntılar nedeniyle, enerji, ülkenin güvenliği ve halkın refahı için bir sorun kaynağı ve gelişmenin ve bağımsızlığın önündeki en önemli engellerden biri de olabilir. • Bu nedenle, toplum çıkarlarını korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan demokratik enerji politika ve programlarını; – Önce hayal etmek, – Sonra tanımlamak, tasarlamak, kurgulamak, planlamak, – Geliştirmek ve uygulamak için yoğun bir şekilde çalışmalıyız.
- 6) 2017 birincil enerji arzında %30,47'lik payla ön sırada yer alan petrol, enerji ithalat faturasının yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Tüketilen petrolün üçte ikisi ulaşım sektöründe kullanılmaktadır. • Karayolları Genel Müdürlüğü 2017 ulaşım istatistiklerine göre, ülkemizde yolcu taşımacılığında karayollarının payı %88,8 iken, deniz yollarının payı %0,5, hava yollarının payı %1, demir yollarının %9,7'dir. Yük taşımacılığının %90'u karayolları ile, %5,6'sı deniz yolları, %4,4'ü demir yolları ile yapılmaktadır. • Avrupa Otomotiv İmalatçıları Birliği (ACEA), 2017 verilerine göre AB

ülkelerindeki otobüs sayısının %30'u, tüm Avrupa ülkelerindeki otobüs sayısının %22'si Türkiye'de bulunmaktadır.

- 7) Büyük kısmı ulaşımda kullanılan petrol esaslı akaryakıt tüketimini azaltmak için; enerji verimliliği uygulamalarında ulaşım sektörüne özel önem verilmeli, raylı toplu taşımacılığın gerek yolcu, gerekse yük taşımacılığında en büyük payı almasına yönelik politikalar uygulanmalıdır.
- 8) Enerji ham maddeleri ithalatı rekor kırarak 60 milyar Dolar'a ulaştığı 2012 yılından sonra gerilemiş, 2013'de 55,9 ve 2014'de 54,9 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. 2015 enerji ham maddeleri ithalatı, 2014'e kıyasla %37 azalmış ve 37,8 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Petrol ve doğal gaz fiyatlarındaki düşmenin etkisiyle, 2016 yılında 27,2 milyar Dolar olan enerji maddeleri ithalatı 2017 yılında yeniden artarak 37,2 milyar Dolar olmuştur. Artış 2018'de de sürmüştü ve ithalat 43 milyar Dolar'a ulaşmıştır.
- 9) Dünya'nın baskı altında olduğu ve ülkelerin birbirini izlediği bu süreçte hala fosil yakıtlara dayalı, verimliliği öncelik olarak gözetmeyen farklı bir yol haritasından yürünmesi mümkün değildir. Düşük karbonlu ve iklim değişikliğine dirençli bir kalkınma modeli Türkiye için zorunludur.
- 10) Toplum çıkarlarını gözetilen enerji politika ve uygulamalarını, yine toplum yararını gözetilen alternatif kalkınma ve sanayileşme politikaları ile birlikte düşünmek ve böyle bir toplumcu programı, ilgili kesimlerin aktif katkılarına imkân veren demokratik katılım mekanizmalarında tartışarak geliştirmek gerekiyor.
- 11) Büyüme politikaları gözden geçirilmeli, büyüme ile birlikte adil bölüşümü esas alan kalkınma anlayışı benimsenmeli; temel bilimlere, teknoloji geliştirmeyi ve nitelikli üretimi ihmal eden, ithal girdi oranları çok yüksek, teknoloji düzeyi düşük anlayış ve uygulamalardan vazgeçilmeli. Enerjiyi verimli kullanan, yerli ve yenilenebilir kaynaklardan ve yurt içinde üretilen ekipmanlarla temin eden, politikalara geçiş sağlanmalıdır.
- 12) Artan elektrik ihtiyacını karşılamada bugüne kadar akla gelen ilk yol olan, çok sayıda yeni elektrik tesisi kurma yerine; talebi yöneterek, enerjiyi daha verimli kullanıp, sağlanan tasarrufla yeni tesis ihtiyacını azaltmaya yönelik politika ve uygulamalar hayata geçirilmelidir,
- 13) Sanayileşme strateji ve politikalarında, yarattığı katma değer görece düşük, yoğun enerji tüketen, eski teknolojili, çevre kirliliği yaratabilen sanayi sektörleri (çimento, seramik, ark ocak esaslı demir-çelik, tekstil vb.) yerine; enerji tüketimi düşük, ithalata değil yerli üretime dayalı, ileri teknolojili sanayi dallarını içine alan sektörlerle öncelik verilmelidir.
- 14) Kaynakların sağlıklı envanterini yaparak, yerli ve esas olarak yenilenebilir kaynaklara ağırlık vererek, güvenilir girdi-çıkış analizleri uygulayarak, yeni bir kurumsallaşma üzerinden, demokratik katılım mekanizmalarıyla, bütünleşik kaynak planlaması anlayışıyla hazırlanacak toplum ve ülke çıkarlarını gözetilen Strateji Belgeleri, eylem planları hazırlanmalıdır.
- 15) Ticari sözleşmeler, Akkuyu NES, Sinop NES, TANAP vb. projelerde görüldüğü gibi; bir tür "yasal hilelerle" gereği olmadığı halde TBMM onayından geçirip, uluslararası sözleşme niteliği kazandırma ve ulusal iç hukukun denetimi dışına çıkarılması önlenmeli ve bu tür mevcut sözleşmeler toplum ve ülke çıkarları doğrultusunda değiştirilmelidir.

- 16) 16-Enerji yatırımlarını teşvik iddiasıyla, ülkenin ve toplumun ortak varlığı olan verimli tarımsal arazilere, ormanlara, tarihi ve kültürel sit alanlarına enerji tesisleri kurulmasına izin veren düzenlemeler iptal edilmeli; verimli tarımsal arazilerin, ormanların, tarihi ve kültürel sit alanlarının yok edilmesi önlenmelidir.
- 17) Yeni bir kamu mülkiyeti ve yönetimi anlayışını geliştirilmeli ve uygulanmalı, kamu kurumları toplumsal çıkarlar doğrultusunda, çalışanları tarafından yönetilmeli ve denetlenmeli; bu kuruluşların faaliyetleri daha verimli ve etkin kılınmalı ve böylece kamusal hizmetin niteliği ve çeşitliliği arttırılmalı, toplum çıkarlarının korunması için, toplumdaki bireyler bilgiye serbestçe ulaşmalı, sorunların tartışılması ve karar alma süreçlerine katılmasının önündeki tüm engeller kaldırmalı ve demokratik açıdan hesap verilebilirlik mümkün hale gelmelidir.
- 18) Plansız, çevre ve toplumla uyumsuz, yatırım yerinde yaşayan halkın istemediği, topluma maliyeti faydasından fazla olan tüm projelerden vazgeçilmelidir. Verimli tarımsal arazilere, ormanlara, SİT alanlarına, yerleşim yerlerinin yakınına santral kurulmamalıdır. Trakya'da, Yumurtalık'ta, Eskişehir Alpu'da, Çanakkale'de vb. bir çok yerde kömüre dayalı termik santral, Sinop, Akkuyu ve İğneada'da nükleer santral, Doğu Karadeniz'de, Dersim'de, Alakır'da, Göksu'da, Türkiye'nin dört bir yanındaki HES'ler gibi; bölgede yaşayan halkın istemediği tüm projeler iptal edilmelidir.

SONUÇ OLARAK:

2019-2023 dönemini kapsayan 11. Kalkınma Planının mevcut haliyle sürdürülmesinde ısrar, Türkiye'deki gerilimleri körüklemekten başka bir işe yaramayacaktır. Nitekim Kalkınma Planı sonrasında da kutuplaştırma ve gerginlik politikası hız kazanmış, demokrasiye dair son kırıntılara da darbe üzerine darbe indirilmiştir. AKP+MHP iktidarının söylem ve politikalarına bakıldığında yakın dönemde demokratikleşmeye dair en temel bazı adımların atılacağına dair bir belirti, niyet görülmemektedir.

Ülkemizin temel ihtiyacı, toplumun tüm kesimlerinin yapım sürecine dâhil olduğu ve Cumhuriyetin özgürlükçü, eşitlikçi, barışçıl, laik temellerde demokratikleşmesini hedefleyen yeni bir Anayasadır.